

WILHELMI CHRISTIANI IVSTI
CHRYсандRI

36.

DIATRIBE THEOLOGICA
DE

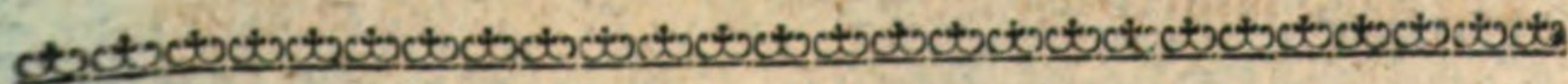
VERO SAMVELE

POST MORTEM SVAM

CVM SAVLE COLLOQVENTE.

AD LOCVM VEXATVM I. SAM. XXVIII, 5-19.

ILLVSTRANDVM COMPARATA.

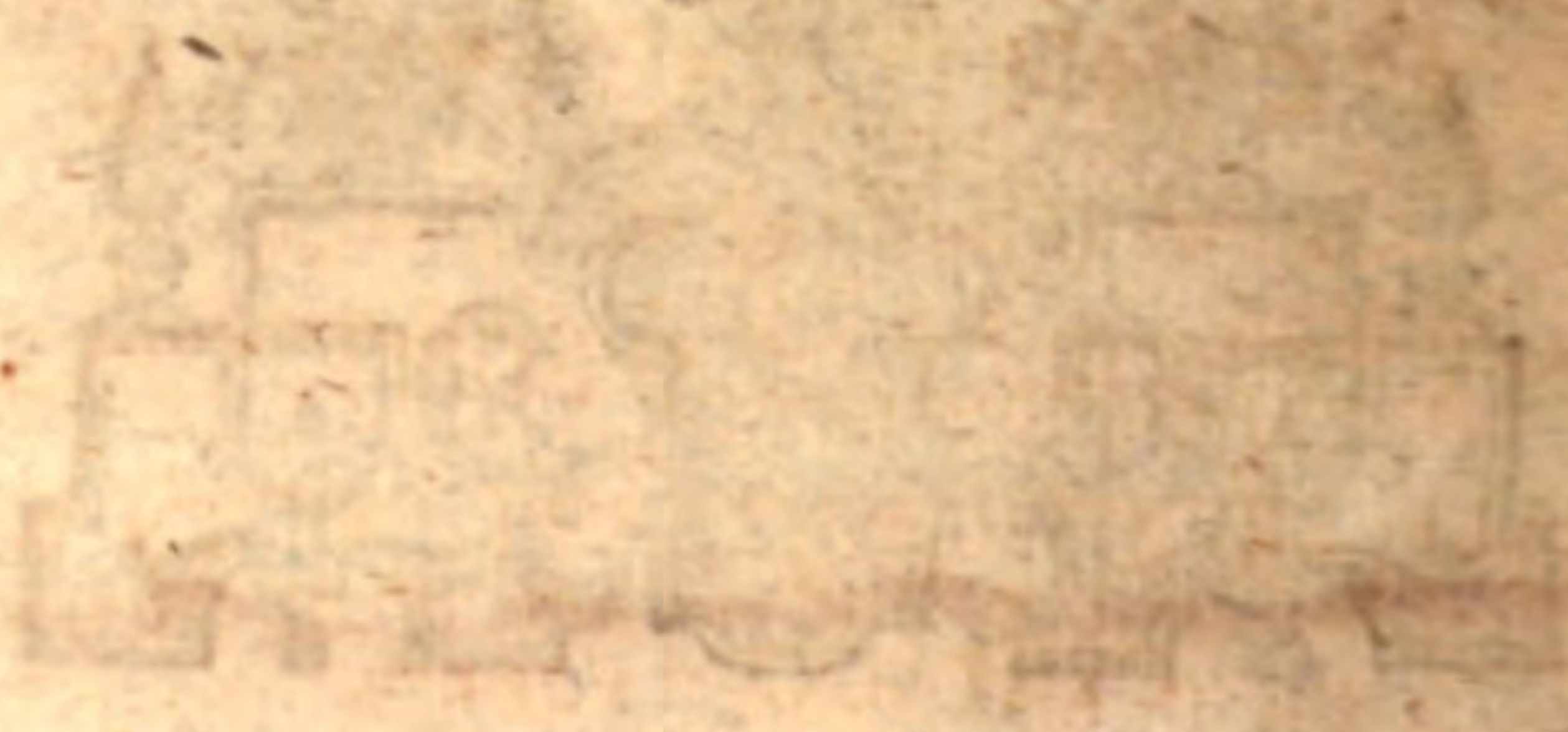

HELMSTADII

LITTERIS PAVLLI DIETERICI SCHNORRII ACAD. TYPOGR.

MDCCXLVIII.

VERO 24 MAR 18
DE SEPTUAGINTA
PERIODO BRUNO
CUM 24 LE COLLEGE
MILITARI 1874

VERO 24 MAR 18
DE SEPTUAGINTA
PERIODO BRUNO
CUM 24 LE COLLEGE
MILITARI 1874

VIRO
NATALIBVS, PERSPICACIA, DEXTERITATE,
BENE MERENDI STUDIO, ET INSIGNIBVS
DE PATRIA MERITIS
INCLYTO,
DOMINO
HENRICO BERNHARDO
DE SCHRADER,
SERENISSIMO DVCI BRVNSVICENSIVM AC LVNEBVRGENSIVM
A CONSILIIS AVLICIS
ITEM AC
SECRETIORIBVS EXPEDITIONIBVS,
CAPITVLI BRVNSVICENSIS, CUI NOMEN A DIVO
CYRIACO HAERET,
DECANO QVAM MAXIME REVERENDO,
DYNASTAE CLIENTELAE SCHLISTAEDT
STRENVO AC GENEROSISSIMO,
MAECENATI OMNIS REI LITTERARIAE
HAVD VVLGARI,

MVSARVM IN DITIONIBVS BRVNSVICENSIBVS
PALLADIO,

HOC TENTAMEN

PHILOLOGICO-EXEGETICVM

EA, QVA PAR EST, REVERENTIA

DAT, DICAT, DEDICAT,

ATQVE

DEI GRATIAM, VITAM, RES SECVNDAS,

ET

QVIDQVID VERORVM BONORVM MORTALIBVS

AB ILLO OPTIMO MAXIMO PATRE

CONTINGERE POTEST,

APPRECATVR

AVCTOR.

DOMINE PRAECELLENTISSIME!

Quamvis iam duas dissertationes, quarum altera e cathedra academiae Juliae Carolinae theologica, altera e philosophica publice ventilabatur, amabili NOMINI TVO consecrarit singularis erga TE veneratio mea: non possum tamen pietati meae temperare, quin istis duabus dedicationibus tertiam, perfectum gratissimae mentis documentum, addam. Testatum eo, quem testatissimum esse fas est, gratum animum.

Si plurimae iis debentur gratiae, a quibus maxima beneficia accepimus: Quis erat, cui potius debebam repetitam observantiae gratissimae declarationem, praeter TE, principem EVERGETAM meum? Quo autem digniori modo ea ad TE, DOMINE GRAVISSIME! perferri posset, quam vehiculo dissertationis, quae de SAMVELE agit, fido scoporum diuinorum in re publica Judaica administro, scholarum reformatore, Zelote pro honore Numinis integerrimo, cupiditatis aut iniuriae conuicto nunquam?

Vellem, DOMINE GRATIOSE! maioris operis ἀναδέσσει, prout meretur nomen TVVM, & flagitat reuerentia erga illud mea, TIBI iam litare. Sed quadrat in me, quod Arabes de inopibus auxilii frequentant:

*وَهَلَّ يَنْهَضُ الْبَارِي بِغَيْرِ خَنَاجٍ * An volabit avicula sine ala? Sperare tamen me iubet spectatissima TV A, VIR SPLENDIDE! humanitas, TE nec leuidense hoc periculum, quod in sinum TVVM confugit, esse reiecturum. Sit enim illud tenue: minime tamen tenuis est, ex qua id proficiscitur, honestae voluntatis copia. Sit vix quidquam in rebus humanis tam elimatum, ut aliqua parte detractiōni non pateat: haec grata mens tamen reprehendi a nemine solet.*

Testis igitur publicus exsistat hic libellus, quid sit beneficium acceptum IN AQUA PINGERE? mihi semper ignotum mansurum esse. Manebunt enim per omnem vitam maxima quibus, dante DEO, de me meritus es, VIR INDVLGENTISSIME! beneficia memori incisa animo

GENEROSARVM VIRTVTVM TVARVM

*Helmstadii,
stante Maio,
A. 1749.*

CULTORIS OBSEQVENTISSIMI
WILHELMI CHRISTIANI IVSTI CHRYSANDRI.

IDEA DISQUISITIONIS.

In VESTIBULO sententia vulgaris de mirabili, quae I. Sam. XXVIII, 5-20. exstat, historia recensetur, atque triplex *πρώτον ψεύδος* eius denudatur; in pontificiis, in philosophia, atque praeiudicio auctoritatis, amicitiae, vetustatis &c. securo desinens. §. 1. 2. Indicatur §. 3. & 4. mens auctoris, atque probandum hoc

THEMA: QVOD VERVS SAMVEL MORTVVS SAVLI APPARVERIT OMNINO, ET CVM EO LOQVVTVS SIT.

SECTIO I. CAPTATIONEM VANI AVGVRII, huc vsque a paucis recte intellecti, connexionis ergo, describit. Nimirum

A) *consulentem*: Saulem, eiusque ad angustias redacti animum.

B) *consultam*: endoream mulierem, *dominam obae*.

a) Reiciuntur interpretationes, quae eam 1) pro *loquaci per ventrem* §. 6. 2) pro *Pythoniſſa* §. 7. 3) pro *laternaria* aretologa. §. 8. habent.

b) Euincitur e potestate verborum sacrorum, quibus inhaerendum est, eam fuisse **HYDROSCOPICAM**, quae conabatur in **VASE aquario** defunctorum hominum quidpiam repraesentare. §. 9-12. Significatus vocis Hebraicae **אֹרַם** stabilitur adhibito loco Job. XXXII, 19. §. 13-14. Idem luce conspergitur & corroboratur e lingua in primis *Arabica* §. 15-16. *Persica* (Orientalium linguarum facillima & nobis valde vernacula) §. 17. e *Chaldaica* & *Syriaca* §. 18. e *Graeca* §. 19. & *Latina* sequioris aevi. §. 20. Duo scrupuli semouentur §. 22. 23. Efficitur ex istis, mulierem endoream pertinuisse ad istos hariolorum inter profanas gentes, qui *stoecheomantiae* vacabant. §. 24. Hariolationes istiusmodi in tabula synoptica exhibentur. §. 24. *Schol.* Corollarium de flaccescente SAVLE §. 25.

C) *Actio*

C) *Actio* necromantica, quam optauerat Saules, incipi non potuit, quippe interueniente subito re vera eo, quem adfore, nec Saul, nec mulier hydromantica putauerant. §. 26.

SECTIO II. probat VERITATEM APPARITIONIS SAMVELIS, quam videntes litteras sacras huc vsque tamen fere non viderunt. Multo durius est diabolus vel mulieris artes ostendere, quam DEO adscribere, quae ipsi tribuenda esse, omnia clamant. Refelluntur item τὰ τῶν ἐξ ἐναντίας κρησφύγῃται.

A) *Possibilitas* indubia. Potuisset Rex AHAS etiam, si voluisset, iterum Samuelem e caelo ad se redeuntem videre, quum DEVS signum e caelo ipsi Jef. VII, II. offerret. §. 27.

B) *Probabilitas*. Innectitur ei vtilitas miraculi, per fictionem heuristicam positi. Praestitutum id fuisset, ne maiora vitia in prouinciae Judaicae viscera penetrarent. §. 28. Tum maxime necessarium SAULIS, primi regis, animo, tum vtilissimum toti isti aevo, tum optabile ob Nouum Test., tum terribile artificulis obbariis.

C) *Actualitas* probatur ex assertionibus Θεοπνεύτου scriptoris, non nisi e Logicae sacrae praescripto explicandis. §. 29.

Ratio 1) sunt nomina eius rei, quae apparuit. §. 30. 31. Nam nomina personarum, sunt termini cum notione ad earum repraesentationem excitandam coniuncti. Textus sacer *quinq̄ies*, non catachrestice sed proprie, illud, quod apparuit, constantissime salutat nomine SAMVELIS.

2) Textus sacer auctor est, Samuelem incurrisse in oculos feminae ollaris, accuratissime. §. 32.

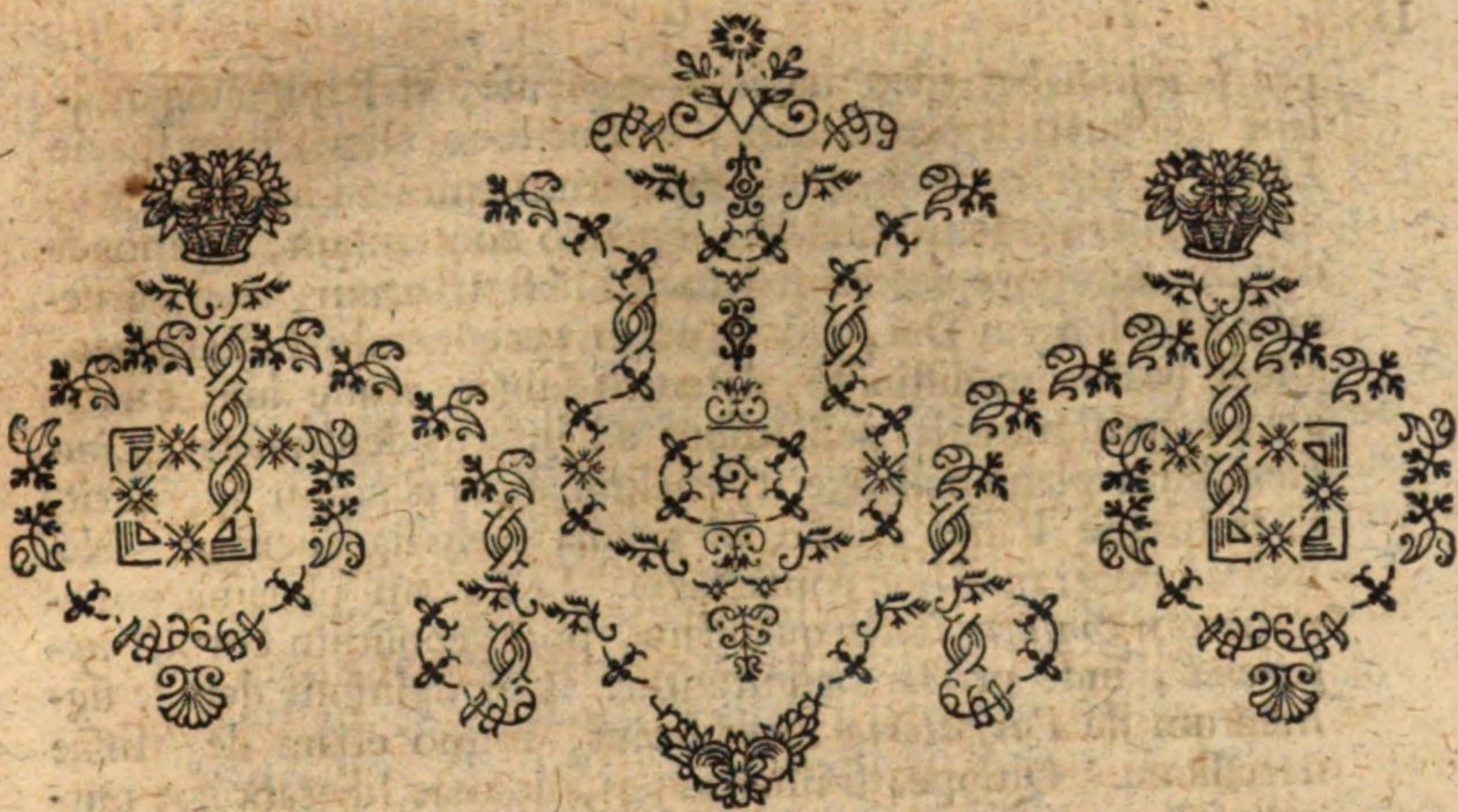
3) *Samuelem a Saule esse conspectum & agnitum* IPSVM §. 33-36.

4) Tristissimam noctem fuisse obbariae, quae in insolitas querelas & lamentationes erupit, ad Saulem aduolans, consternata. §. 37.

5) Luculentius Θεός prophetiae specialioris, quae impleta est, se per euentum ostendisse. §. 38.

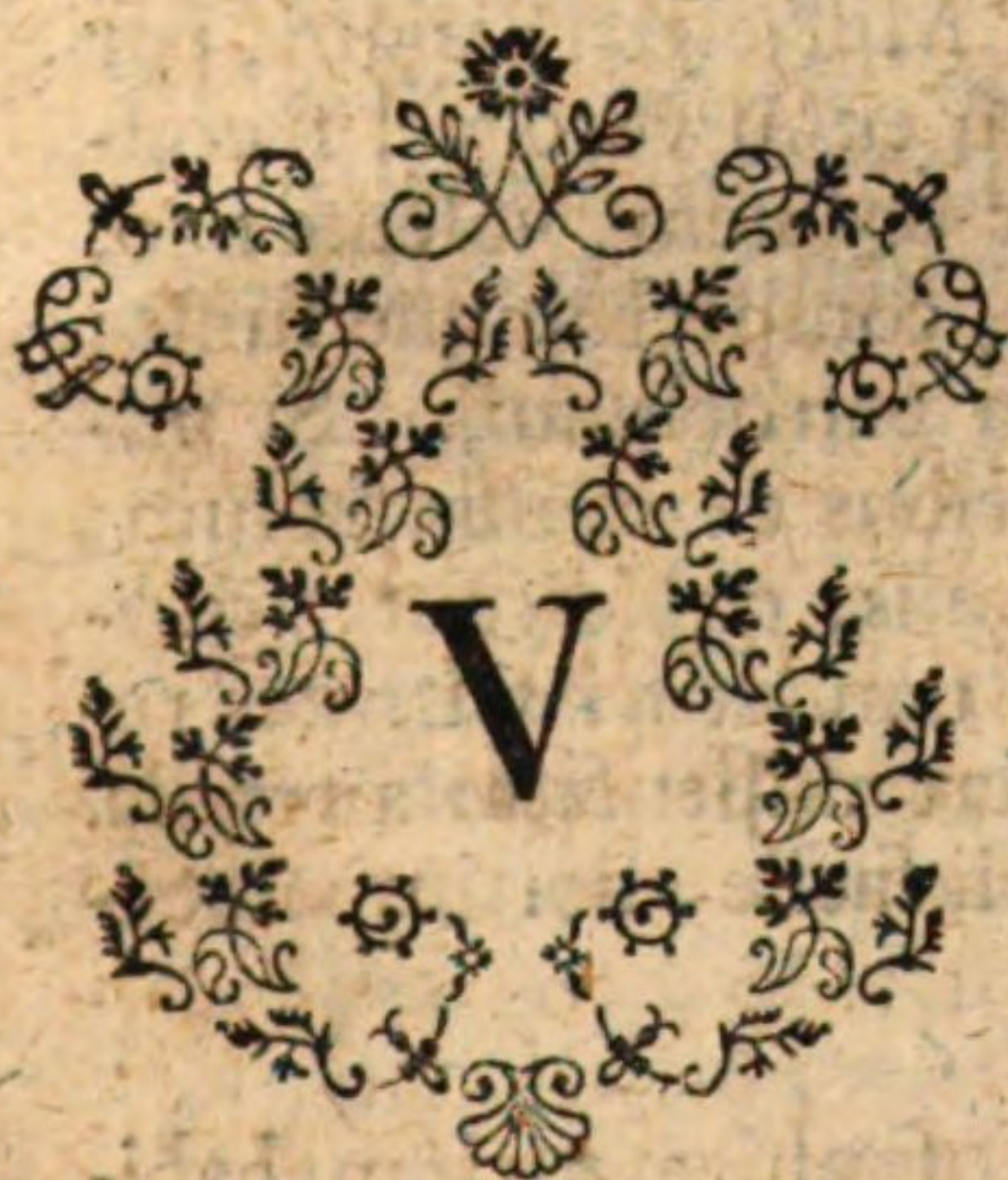
SECTIO III. Subiicit: DEVM VNICE AVCTOREM HVIVS MIRACVLI, apparitionis Samuelis nempe, ESSE. §. 39. A mille vero lamiis §. 40. & a mille diabolis Samuelem extrahi sedibus beatis haud potuisse. §. 41. Egit igitur apparens ille DEI legatum, minime vero diaboli apparitorem. Oppositiones dispelluntur sub singulis sphis.

Προαύλιον

Προάυλιον.

§. I.

na fere omnium interpretum hodie *Sententia*
 vox est, *non verum* fuisse SAMVE- *vulgaris.*
 LEM mortuum id, quod Sauli ap-
 paruisse, sermonesque cum eo mis-
 cuisse 1. Sam. XXVIII, 14-19. a scri-
 ptore Θεοπνεύσω narratur.

Mirari desino, qui factum sit, ut haec interpretandi ratio
 tot insignibus viris probaretur, quando TVM ad ἀνδροκλήν con-
 trouersiarum quarundam respicio, quibus simplices & natiui
 locorum sensus amittuntur; TVM ad statum philosophiae,
 procedente tempore alium atque alium, oculos dirigo.

Fuerunt, qui censuere, (num seuerius an verius? iudicent
 alii) quosdam praeclaros viros, quibus sanae doctrinae custo-
 dia curae cordique fuit, ad explicationem, quae SAMVELEM

Α

pro

pro fictitio habet, ideo magis propendisse, vt Papisequis nullam relinquerent occasionem, ex hoc loco aliqua cum specie *Limbus Patrum* probandi. Prouocant enim ad hanc SAMUELIS apparitionem Pontificii, quando contendunt, animos fidelium, tempore veteris testamenti defunctorum, non peruenisse ad visionem Dei, sed in certo receptaculo subterraneo, a sede beatorum distincto, detentos fuisse, vsque dum CHRISTVS consummatis passionibus ad inferos descenderit, *Limbus* illum plane destruxerit, caelum antea clausum aperuerit, liberatosque Patres secum ad gaudia caelestia euexerit. Neque contenti sunt hoc confectario. Sed etiam plurimarum animarum *consuetudinem* quandam, post depositum corpus *apparendi*, inde probare annituntur. Cui opinioni deinde figmentum de *Purgatorio* inaedificant, immo etiam de Missae necessitate. Quippe, si illos audies, animae liberantur e purgatorio partim per proprias, vt ita dicam, Satis - Passiones, partim per suffragia viuorum, quæ quidem ab animabus apparentibus efflagitari credunt, nempe per Missae sacrificium, per preces, ieiunia & eleemosynas. Verum enim vero, vel si concesserimus, ipsum SAMUELEM praeter ordinem, volente DEO, post mortem suam SAULI praesentem, conspectumque fuisse: nullum tamen inde fluit loci intermedii patrocinium. Si *miraculum* emissionis Samuelis, singularibus ex causis factum, damus, nequaquam iis manus porrigimus, qui dicunt, *ordinaria* lege animas, ex parte impuras, tandiu ad viuentes redire, donec satis purgatae sint. Differt dispensatio a regula. Potest etiam virgultum erroris pontificii facile aliorum oraculorum diuinorum acie succidi.

Hoc autem inficias iri nequit, philosophiae varium habitum varie afficere, vti vniuersam Theologiam acroamaticam, sic etiam labores Exegeticos. Difficile minime est, systematum philosophicorum, quae se inuicem in tractu longorum retro temporum exceperunt, notas quasdam, etiam commentariis exegeticis singulorum saeculorum impressas videre. Animaduertimus, tam sordes quam decores e philosophorum scholis pro varia earum conditione, sensim omni tempore emanasse, ad faciem sanctioris disciplinae vel deformandam vel cohonestandam. Praecepta illa, quae in quouis aevo
princi-

principatum tenent, & in scholis inculcantur atque commendantur, normae deinceps inferuiunt, ore scriptisque docentibus. Definitiones psychologicae & somatologicae, hypotheses variae, quae circumferuntur, immiscent se responsioni, quando de animorum statu post mortem & operationibus eorundem iudicium ferendum est.

Huius quidem interpretationis, quae Samuelem i. Sam. XXVIII. pro chimaerico habet, *πρῶτον ψῦδος* (sicuti complurium *παρερμηνειῶν* epidemicarum) partim etiam reperiri in mutata philosophiae conditione, foret facile ostensa, si permetteret scopus meus, plenam historiam exegeseos, quae huic pericopae inde a tempore ORIGENIS obtigit, heic exhibere. Appariturum ex ea esset clarissime, quemadmodum se habuit, Pneumatica, doctrina de intelligentiis finitis & maxime de Spiritibus, qui cum corporibus coniuncti sunt, seu *Psychologia Pneumatica*, eaque anthropologica, sic etiam se habuisse *Thanatologiam Anthropologicam*. Quo autem modo haec comparata fuit hac vel illa temporum periodo, ad eundem compositas semper, accommodatasque fuisse expositiones huius rei, Endori gestae, palam esset futurum.

Praeterea perpendendum est, quod monet WERENFELSIVS, eorum exegetarum, qui proprio iudicio, ea, quae fieri posset, diligentia ac tam serio, quo convenit, studio veri vtuntur, tantum numerum haud esse, quantus fortasse videtur. Tutius existimant, insistere vestigiis qualibuscumque, iam calcatis, quam breuiorem atque puriorem viam exquirere & sequi. Vel, si vtraque via satis teritur, dici non potest, quantum valeant primi praeceptores, libri, quorum copia est, connexiones arcanae, contractus innominati, clientelae, vincula sanguinis, amicitiae, commercia litteraria, blandimenta, officiosa obsequia, compensanda obsequiis. Prudentibus & rerum usu doctis haec multorum iudiciorum origo certior est, quam vt opus sit, per exempla ire. Quod inter Arabes prouerbium est, *أَفِدَحْ لِي أَضِي لَكَ * أَعْنِي*

Excute mihi ignem & ego tibi allucebo, esto mihi ero tibi, hoc re ipsa nec inter nos ignotum est. Quando autem sententia patronis amplis diues esse coepit, haud facile hiscunt contra e-

am pauciores dissentientes. Transferri videtur posse etiam ad alia tempora illud iudicium. quod *Centuriatores Magdeburgenses*, (seu MATTHIAS FLACIVS,) de saeculi octavi Scriptoribus. C. VIII. c. 4. p. 300. ferunt: *Opiniones & errores priorum saeculorum, quibus multi praestantes viri in ecclesia fuerunt impliciti, etiam hoc tempore a plerisque doctoribus retenti & approbati sunt. Mirifice enim homines fascinat auctoritas praestantium virorum, ut magis dona quam veritatem rerum expendant.* Jam dudum a viris hilarioris famae proditum est, saepe accidere, ut opinionum sectatores similes sint auib, quarum vnam praeuolantem sequuntur omnes. Si e re esset, nominarem duos celeberrimos viros istos, quos puto agmen ceterorum duxisse in negatione verae apparitionis Samuelis. Sufficit autem, heic annotasse, in multis scitis aliis vnum alterius facilitatem saepe sequi, & iuxta ELIPHASI formulam *imbibere errorem, sicut aquam.* Lapsus vnus alteriusue fieri errorem multorum, fidenterque sine vlteriori disquisitione tradi a posteris.

§. II.

biceps.

Licet autem in eo, quod fundamenti loco ponitur, nempe non verum Samuelem Sauli fuisse exhibitum, amice conueniant plurimi, duplex tamen est via, quam ingrediuntur, vbi ad explicandam causam phaenomeni qualiscumque descenditur. Alii enim id *cacodaemoni** tribuunt, qui effecerit aliquod phantasma, Samueli non dissimile. Alii vero, quamquam pauciores, ne vocandum quidem in partes negotii esse diabolum, putant, rati, solis praestigiis *mulierculae*, ** fallaciarum architectae, omne glaucoma absolutum esse.

* Minime is sum, qui potestatem diaboli, & reliquorum, qui huic subsunt, geniorum malorum potentiam in corpora operandi, vel operationes eorum ipsas, negem.

Sic errauit BALTHASAR BECKERVS, existentiam rebellium spirituum haud quidem negans, sed tamen actiones eorum abnuens. Quod sane non multum melius est, quam existentiam ipsam renuisse. Ecce heic exemplum erroris, cuius

cuius *πρώτον ψεύδος* latet in philosophia. §. I. p. 2. Ita nimirum tentatus
 fascinatorque est BECKERVS a fatana, quem torpere sibi
 imaginabatur, vt nimium fideret definitioni *Spiritus* Cartesia-
 nae, qua venditatur, spiritus essentiam nihil esse praeter vim
cogitandi, totum spiritum in cogitando occupatum esse, eum-
 que, si cogitationes demseris, nihil amplius esse. Est autem
conscientia & cogitatio non nisi attributum *spiritus* agentis.
 Id igitur, quod axioma solum est e definitione spiritus reali
 genetica quadam, DEO certe nota, habuit pro essentia. Hinc
 lerna malorum, hinc distorsio dictorum biblicorum iniustissi-
 ma. Ea enim, scilicet, concordare debebant cum placentis
 BECKERI metaphysicis, & tam diu pinsenda ac desenda
 erant, donec, velint nolint, cum scribilitarum eius crustulis,
 faece hiantibus, conuenirent. En! quantum situm sit in de-
 finitione spiritus. Ecce! quantum diabolus per vnicam defi-
 nitiunculam operari possit, quando homines dormitant, nec
 eum videre volunt. Ecce morem diaboli antiquum etiam
 heic obtinentem, quo laborat, vt philosophiae atque huma-
 nae eruditioni imperium in diuinam sapientiam deferatur.
 Sapientiores se gessisset BECKERVS, si agnouisset, geneti-
 cam nec spiritus nec animae humanae definitionem huc vsque
 a quoquam datam esse. Notabilis Salomonis quaestio est, qua
 difficultatem definitionis istiusmodi dandae notat, dicendo
 Cohel. III. II: *Quis nouit spiritum filii Adami, eumque ascen-
 dentem sursum?* (Non verti NVM ascendat? Illis enim vocali-
 bus punctis ¶ instructum est, quae descriptiuo potius, quam
 interrogatiuo He conueniunt.) h. e. ad Dei altissimi tribunal
 Cap. I. 2. 7. 14. tendentem. *Et quis nouit Spiritum iumentum,
 eumque descendente deorsum in terram?* qui non tenetur ad
 rationes in iudicio dandas. h. e. Definias quaeso, si potes,
 animam humanam, & animam brutorum, ita vt essentiae
 plane distinguantur. Vtinam discrimen illud, quod duratio
 efficit, obseruaretur a cunctis!

Sed quo minus credam, id, quod vidit Saules, fuisse non
 nisi simulacrum, quo Satanas Sauli illuserit, obstat mihi
 praecipue hic non infirmus cuneus, *quod plane incongruum
 est, licuisse diabolo, forma sancti SAMVELIS abuti.* Vide
 hoc argumentum ab obiectionibus vindicatum §. 41.

** Pro mera autem *gentis* totum memoratum habere spectaculum, prohibemur praeter cetera his momentis:

1. Vxor non potuisset adornare virum vel imaginem, Samueli per omnia, qua staturam, vultum, vocem, vestem, quae schismate conspicua erat, similem, quum vrgeret celeritas, ac Saul nullo praemisso nuntio aduentum suum mulieri indicasset. Nullum tamen fraudis heic exstat indicium.
2. Indoles sermonis Samuelis repugnat. Mulier, si ipsius arbitrio res confecta esset, aliter locutura fuisset. Effata esset, lucri ergo, non tristitia sed laeta. His enim, non illis delectari illustres dominos nouerat. Nec Saulis vehementiam ignorabat. Effata esset non tam plane, sed per flexilophas ambages, more aliorum impostorum, qui, per longiorem temporis moram expiscati aliquid, amphibolias exsculpunt.
3. Non potuisset vxor tam determinatum edere vaticinium, cui euentus tam accurate responderet. Quae opponi contra haec asserta possent, vide diluta. §. 40. 38.

§. III.

*a qua me-
am se iun-
go.*

*Summa
sententiae
meae.*

Erit mihi integrum, in modo explicationis rei factae, fundamentum fidei haud attingente ab illis modeste dissentire. Multum enim differunt dissensus & contentio. Priorem omnes aequi ferunt. Olim * ipse steti a partibus eorum, qui Samuelem a Saule visum pro phantastico habent. Re autem curatius expensa, vidi, inexplicabiles in hac sententia obesse nodos, omnia autem in textu momenta melius sibi constare, empaectarumque sophismata melius infringi posse, si isti expositioni nuntium miserimus. Existimo igitur, ** *re vera illum ipsum*, qui defunctus erat, *SAMUELEM Sauli apparuisse*; eamque apparitionem nec mulieris Endoreae arti vel ingenio, nec latentibus naturae viribus, nec Satanae machinationibus tribuendam esse, *sed ipsi DEO*, spirituum corporumque omnium domino. Existimo, hoc admirandum curae pro eccle-

ecclesia diuinae specimen, quo immortalitatem animorum in luce collocavit, non obscurandum, sed profitendum esse.

* In periculo exegetico-dogmatico, *de primo primorum hominum peccato*. §. 54. p. 101.

** Premierem hanc interpretationem, mihi arridentem, si primus eam effinxissem. Maxime enim iis diffidendum esse puto interpretationibus, quæ nemini, praeterquam nobis, in mentem venerunt. Et quemadmodum Arabes describere solent hominem, quod sit *بن النقص* *filius defectus*, sic in primis in me quadrare hanc descriptionem, meque labilem, & errandi periculo expositum esse, facile sentio. Sed non dimoueor a sententiis grauissimorum Theologorum, quando sententiae in sypho propositae calculum album adiicio. Video enim iam veteres prudentissimos Theologos eandem sententiam professos. Atque hanc ipsam illorum interpretationem sumo mihi iam defendendam, confirmandam atque illustrandam; facturum planum, vt spero, illorum vestigia a recentioribus non paucis deserta esse immerito.

SIRACIDEM etiam, virum pium & doctum, qui paulo ante Christi aduentum in carnem vixit, habeo adstipulantem. Sic enim capite XXXVI, 23. (in graeco v. 20.) refert ex mente ecclesiae Judaicae antiquioris: *καὶ μετὰ τὸ ὑπνώσαι αὐτὸν προφήτευσεν, καὶ ὑπέδειξε βασιλεῖ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ, καὶ ἀνύψωσεν ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ἐν προφητείᾳ ἐξαλείψαι ἀνομίαν λαοῦ*. quae verba Lutherus ita reddidit: Und da er nun entschlafen war, weißagete er, und verkündigte dem Könige sein Ende (tödliches Ende) und ließ sich hören aus der Erden hervor (seu und erhörte aus der Erde seine Stimme,) und weißagete, daß die gottlosen Leute sollten umkommen (seu melius, quia *ἐξαλείφω* actiuum est, um durch eine Weissagung auszulschen, h. e. zuvorzukommen und abzuwenden die Ungerechtigkeit des Volks. i. e. die Versündigung der Leute, den Selbst-Mord Sauls und vornemlich den Betrug, den das Weib zu Endor mit ihren Gehülfsen durch seine vorhabenden Lügen würde aespielet haben.) Sunt, qui exinde probare student, Siracidis librum non esse *canonicum*, quod spectrum illud i. Samuel. XXVIII. haberet pro vero Samuele. Sed, nisi alia *ἑτερόδοξα*
in

in hoc libro occurrerent (nisi nempe Capite 48, 10. locum Malachiae III. 5. de Eliae Thisbitae visibili reditu contra Marc. IX. 11. 13. Luc. I. 17. explicaret: nisi Capite 24, 14. finire illud verbum **וְכִן** Prov. VIII. 22. interpretatus esset per *ἐκτισέ με*, quum scribendum fuisset *ἐκτισέ με*: nisi Capite III. 33. *ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας eleemosyna expiabit peccata*; nisi historia de canone Judaico obstaret) propter istam causam minime taxandus esset liber Siracidis.

In versione Judaeorum Alexandrinorum I. Par. X, 13. subiiciuntur haec verba, quae innuunt, verum utique Samuelem cum Saule egisse: *καὶ ἀπεκρίνατο αὐτῷ Σαμουὴλ ὁ προφήτης* **ו** *respondit ei Sauli Samuel propheta*. Videtur id glossema fuisse in margine codicis Samaritani, e quo translationem in graecum idioma factam esse, puto, motus auctoritate ABULPHETACHI in *Chronico Samaritano*; vid. HOTTINGER in *thes. Philol.* L. I. c. III. p. 194-300. Docet saltem opinionem veterum hac de re additamentum illud.

Forte etiam ad hanc apparitionem & sermones mortui Samuelis alludit CHRISTVS in verbis Luc. XVI, 31. *ἢ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πείσθουσιν* *si Moysen & Prophetas non audiunt, ita ut emendent vitam pravam, nec, si quis e mortuis resurgeret, persuaderi sibi patientur atque obedient.* q. d. Exemplum est in V. T. SAULES, qui licet haberet Samuelem ex mortuis monitorem, tamen suicida factus est. Judaei hoc scitum CHRISTI concesserunt, non ignari, Deum eiusmodi exhortationem, per mortuum factam, olim omnino tentasse, frustra.

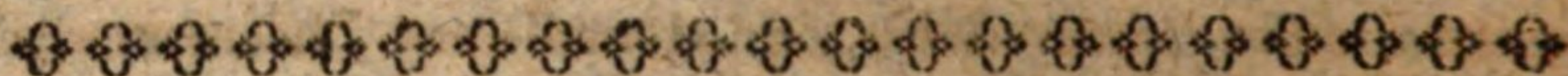
Judaei quidem mirifico consensu ad unum omnes statuere, quod verus Samuel heic conspectus sit. Idque facillimum esset, e priscae reipublicae Judaicae ruderibus commonstrare. Conf. Jalkut ad I. Sam. XXVIII. f. 20. & **נפח**. Itemque Menasse ben ISRAEL de resurrectione mortuorum l. 2. c. 6. Sed discrepant in reddenda causa huius apparitionis a mea sententia. Vnde eorum consensum heic non obtendo. Eadem ex ratione non multum urgeo JOSEPHI testimonium, quo alii saepissime in rem suam utuntur. Exstat illud in *Antiquitatibus Judaicis Libro VI. capite XV.* Refert is recte, verum Samuelem praesto fuisse, sed in eo me dis-

me dissentientem habet, quod mulierem Endoream dicit ventriloquam, venditatque, ab hac Samuelem ab inferis euocatum esse.

Nec possum, quin heic annotem, quosdam Patrum quidem statuisse, quod verus Samuel Sauli apparuerit, (AMBROSIVS in *Luc. cap. I. SAMUEL*, inquit, *post mortem secundum scripturae testimonium futura non tacuit.*) multos autem falso idcirco citari. Illorum agmen non ducere patrum augustissimum AVGVSTINVM, ipsis euolutis eius operibus, demum vidi. In libro enim de *cura pro mortuis Cap. XV.* dubitanter loquitur, quamvis de eo certus sit, reuera quandam factam esse apparitionem. Dicit tamen: *Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura praedixit. Libro II. autem ad SIMPLIC. quae. 3.* dicit, phantasma Samuelis apparuisse. Ostentat BELLARMINVS consensum BASILII *epist. LXXX. ad Eustathium.* Sed si verba eius ipsa consideramus, alia produnt. Apparet etiam e commentario BASILII in *Esa. VIII.* contraria opinio; dicentis nimirum: - - - *Sicuti pythonicus ille spiritus, quem consuluit Saul per diuinatricem, futuram stragem annunciauit ministerio daemonum.* Ne quid adiciam de JUSTINI dialogo cum Tryphone.

§. III.

Sub duo capita vocabo, quidquid ad istum locum *Distributio commentationis in partes duas.* I. Sam. XXVIII illustrandum proposuero. In PRIMO ostendam, hunc, quem Saules aspexit, loquentemque audiuit, fuisse VERVM Samuelem, & quidem Dei legatum. Hoc negotium requireret, ut etiam princeps illud momentum, quod veri Samuelis ἐπιφάνειαν praecessit, nempe studium Saulis, fatidicam mulierem interrogandi, praeuia cura illustrem breuiter. In ALTERO capite CONSECTARIA quaedam e stabilita thesi eliciam, Thnetopsychitis, pesti temporum, inimica. Ingemino suspiria ad TE, Judex viventium & mortuorum! ἀγίασθήτω τὸ ὄνομά σου. Praedicator ab omnibus, qui vident, te tot insignibus miraculis religionem Christianam in iuventute, nempe veterem Judaicam, confirmasse, & tamquam verissimam exhibuisse.

C A P V T. I.

PROBANS,

VERVM SAMVELEM
SE CONSPICIENDVM AVDIENDVMQVE
PRAEBVISSE. §. 5-38. IDQVE DEI
IPSIVS EX NVTV §. 39-41.

S E C T I O. I.

PRAECEDENS SCISCITATIO SAVLIS
DE PROELII CVM PHILISTAEIS
EVENTV. §. 5-26.

§. V.

2) Inter-
rogans.

Is, qui ad apparitionem Samuelis defuncti occasio ex-
stitit, fuit SAVL, per 38. annos rex Israelitarum, qui
אבות, homines, qui iactitabant, se manes elicere, & ex iis
futura praenoscere posse, similisque vanitatis homines
ירענים e regno eiecerat, solis Prophetis retentis. Tria erant,
quae male afficiebant animum Saulis. 1) *Propinquitas
Philistaeorum.* Quum enim audiuiisset, Palaestinos, Son-
nam vsque urbem progressos, castra ibi metatos esse: &
ipse cum suis copiis illuc occurrerat, atque iuxta mon-
tem quendam, Gilboa dictum, castra e regione hostium
posuerat. 1. Sam. 28. 4. 2) *magnitudo exercitus hostilis,*
quae reputantis animo insignem trepidationem iniecit.
versu 5. 3) *silentium Dei,* ante aliquod tempus consulti. v. 6.
Illud pristinum silentium, irae diuinae nondum placatae
documentum, tantum valuit apud Saulem, vt etiam nunc
responzionem desperaret, atque ideo ne tentaret qui-
dem

dem Deum rogare denuo. Cupidissimus tamen non solum sciendi euentum, vt solent esse *φιλισημονες* omnes, in margine magnorum conaminum constituti, verum etiam remedium resciscendi, quo eluctari posset e periculo, vid. v. 15. contulit se ad mulierem proximam, habentem *obh*, vt vel sic quaedam instantis fortunae indicia reportaret.

Exsistit *ἐναντιόφρωνες* inter i. Sam. XXVIII, 6. & inter i. Chron. X, 14. Mireris enim, illo loco dici *ישאל שאול ביהוה* *Quaesiuit Saul ex Domino*; hoc autem loco dici *לא רש ביהוה* NON quaesiuit (responsionem) ex Domino. Potest illa difficultas quidem ita e medio tolli, si dixerimus, vltimo loco verbum *רש* (vt solemne est in verbis. Vide SALOM. GLASSIVM in Philol. Sacra Lib. III. Tract. III. Canone XIII. p. 779.) accipi debere cum certa *qualitate*, & quasi dici: Non interrogauit Jehouam *in isto modo*. Nempe non rogauit eum 1) animo *pœnitente ac fideli*. Quod vero non fit ex animo, perinde est, ac si non fiat. 2) Non rogauit per *Ephod* conueniens; adeo vt ista interrogatio indigna ne reputanda quidem in foro diuino pro interrogatione sit. Tenendum enim est ex i. Sam. XXIII, 6. Abiatharem secum abstulisse *Ephod*, amiculum ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea & bysso retorta, pectorali *שן* *locutorio*, cui XII. gemmae, per 4. ordines digestae, insertae erant, instructum.

Sed, si quid iudico, potest etiam diuersitas narrationis sacrae conciliari *distinguendo tempora*. Locum enim priorem reddideris per *plusquamperfectum*, ita quidem: Saul *quaestionem detulerat ad dominum*, nempe per sacerdotes e stirpe Eleazar, in ea contra Philistaeos expeditione, quae i. Sam. XXIII, 28. legitur. *Sed dominus ei non RESPONDERAT neque per somnia, neque per Vrim*, in alio Ephod, quod conferant, *neque per Prophetas*, si quidem nimis immerso pertinaciae in peccatis. Quare, memor illius silentii diuini superioris, SAUL, & praeterea a propria conscientia conuictus, quod occisione illorum LXXXV sacerdotum e posteris Ithamar

1. Sam. 22, 18 grauissime peccasset, atque ferens spinas non posset inere vuas, supersedit iterata interrogatione Deum salutare; sed dixit familiaribus suis, *quaerite mihi mulierem*, habentem אִיב, vt aliquo saltem modo comperiam, quid futurum fit. Sunt plura loca, ideo difficilia, quod praeteritum loco plusquamperfecti arripitur. Posterior autem locus nempe 1. Chron. X, 14. agit de interrogatione, *isto praecise tempore, quo vltimum proelium* cum Philistaeis, ad Sunem subsistentibus, imminebat, non facta. Innuit hic locus hunc sensum: In vltimo periculo debuisset Saules Jehovam interrogare; Si tunc interrogando fideliter ad eum confugisset, Dominus sane ei responsurus fuisset, nec euentus tam atrox fuisset. Non mera coniectura haec hariolor, sed ipse textus sacer ita sentire iubet. Is enim ita habet 1. Chron. X, 13. 14.: *Et moriebatur maturius SAVL בְּמַעְלָו propter peccatum suum, quo peccauerat contra Dominum, nimirum contra verbum Domini, quod non custodiuerat, nempe mandatum de Amalekitis delendis; Et praeterea לְשֹׂאֵר בְּאִיב לְרוּשׁ quaeestionem instituendo in Ob in vtre, confugiendo, inquam, ita vt fiduciam in his signis, superstitione, nemine sed minime omnium rege digna, poneret, Jam attendamus ad v. 14. וְלֹא דָרַשׁ בִּיהוָה יִמִּיתָהוּ. Quum fiducialem quaeestionem non fecisset in Domino, ideo occidit eum. Patet ergo, contemptum Dei effecisse, vt SAVLES, qui tamquam rex ab homine puniri non poterat, committeretur ei κριματι, vt sagittis vulneraretur, atque, in summa indignatione de clade diuinitus sibi immissa & in desperatione extrema, malo ausu vitam sibi eriperet.*

§. VI.

В) Interrogata.

Н) Negatiue.

non fuit ventriloqua.

Mulier, in oppido Endori a rege consulta, vocatur 1. Sam. 28. 7. בעלת אִיב. Quasi ex condicto senatus interpretum, quidni vulgus? clamat, hanc appellationem designare ventriloquam, seu ἐγγαστριμυθον eo significatu, quod haec femina per proprium ventrem vaticinata sit, & quod daemon ex obscenis mulieris partibus summissa voce locutus sit. * Vocatur etiam in commentariis ἐγγαστριμυθον

σεύμαντις, vel, si mentio γαστέρος *uteri feminini* parum honesta videtur, εὐρυκλῆς & σερόμαντις *in pectore sonum edens*. Temere autem ita statui, age! videamus. Vnico hoc ictu contundi illa versio potest, quod אֹרֶב non significat *ventrem* femininum, partem illam humani corporis sub diaphragmate, a pectore ad os pubis & coccygis protensam. Notat enim instrumentum prorsus aliud, quod minime pars est humani corporis, VIREM nempe. Confuderunt viri docti *utrem*, & *ventrem*, utique discernendos. Maxime enim differre *cavitatem*, quae comprehendit ventriculum, intestina, hepar, lienem, aliasque corporis humani quasdam partes, differre, inquam, a suppellectile culinario & domestico, ad haurienda & conservanda liquida utili, quis est, qui non videat? Quum vero ne γῆρ quidem de *ventre* heic occurrat, nullum plane fundamentum habet ista conuersio, qua בעלת אֹרֶב exprimitur per *ventriloquam*. Si legeremus loco אֹרֶב vocem בֶּטֶן, quae *uterum* maternum designat, vel si גֶחֱזֵן *venter* inueniremus, seu vocabulum קֶרֶב *medium, interiora, thorax*, continens cor, pulmones, mediastinum, partem oesophagi & asperae arteriae cum eorum vasis, vel saltem si voces גִּרְיָה seu עֶצֶם, seu גִּרְיָה offenderemus: non multum repugnarem, mulierem Endoream instrumento proprii corporis sui diuinasse. Sed substituere ideam *ventris*, quam vsus vocis אֹרֶב, vnice spectandus, nequaquam fert, hoc esset arbitraria & nimis audax persuasio, sed minime fidelis versio nominis Hebraici, a scriptore sacro adhibiti.

* Sic ad vocem אֹרֶב RASCHI: מְכַשְׁפּוֹת שְׁמוֹ פִּיתוֹם זֶה וּמְדַבֵּר מִשְׁחִי וּמַעֲלָה אֶת הַמַּת בְּבֵית הַשָּׁח שְׁלִי *haec est praestigiatrix, cuius nomen Pithom, & loquens est summisione seu murmuratione sua, & ascendere faciens est mortuum in loco pudendi, quod ipsi est.*

Non negabo, uxorem illam פִּיתוּם vocari posse, per נ. a *celeritate* motionum nempe. Ad constitutionem vocis פִּיתוּם *repente* concurrit sine dubio verbum Arabibus familiare قَامَ (taam) *ingeminato cursu post cursum venit* EQVVS. Ita quidem Pitoom conueniret cum voce חֲרָטִים, itidem *celeritate actionum & caerimoniarum insignes* denotante.

** Subuenient, praeuideo, patroni gratuitaee versionis suae analogia quadam, dicendo: Licet אֹב non ventrem sed *utrem*, follem, culeum, cadum denotet, credi tamen posse, quod per feminam בעלת אֹב indicetur mulier, cuius venter IN-STAR *utris* afflata a daemone, & hoc afflatu distenta sit.

RESP. 1) Potest credi, sed reclamante potestate vocis אֹב. Si autem lubet vobis precario sumere quaecumque, eia! cur non dicitis, notari mulierem, cuius *buccae* instar utris inflatae fuerint, vel cuius collum instar utris turgidum sit. Haec sumtio forte maiori specie se tueretur. Nam malae & collum, ope aeris flatu modificandi, cooperantur ad loquelam. Adeoque facilius animaduenteretur bucca, quod inflata esset, quam venter, ampla veste obtectus. Quis ad eum attendit, *vbi sit sermocinatio*? Analogiae rerum bonae sunt, si res ipsae probatae sunt, sed imbecilles sunt ad eas probandas. Vnde autem petetis sufficientem probationem, intumuisse ventrem fatidicae feminae, eumque tumorem ipsi a satana afflatum esse? Si indigaretur id, quod vultis, scriptum sic esse deberet, ex analogia grammatica: fuit בעלת בטן כאוב *domina ventris sicut follis* seu vter. 2) Nec *inflationis* notio vlla dictione in textu subministratur. Cur igitur *inflatum* ventrem fingitis? Suntne vtres semper inflati? Dantur etiam vtres vinarii labentes, flaccidi, pro-cidentia insignes. Cur ergo non placet dicere, בעלת אֹב fuisse feminam collapsi utris, premente eam diabolo? Non magis enim ista vestra, quam haec, hypothesis fulcitur.

§. VII.

Alii reddunt בעלת אֹב per *Pythonissam, spiritum Nec Pythonis habentem.* Sed si quis has voces pro translatione il-

** Mirandum est, feminam *ἐγγαστρίμυθον* & feminam *πνεῦμα Πύθωνος ἔχουσαν* a tam multis pro vna eademque notione haberi. Sed maxime diuersae sunt. Illa enim *obscurum* sonum in visceribus vel ventre fornat; & nescio, an sine diaboli ope id fieri nequeat. Haec vero 1) per *malum spiritum* inhabitantem, 2) *clarissime*, vt alii minime *μογιλάλοι* homines, eloquitur & clamat; ceu exemplum *πυθολήπτου* ancillae Act. XVI, 16. manifestissimum reddit. Nisi fallor, decepit interpretes sonus vocis *ΠΥΘΟ*, quam propter similitudinem quandam deriuarunt a פֶּתַח vel פֶּתַח. Significat haec vox, (vnde Latina *pod ex*,) *ostium*, *aperturam* *ἀισχυνώματος*, Jes. III, 17; videturque mihi descendere a radice פֶּתַח, quae iam Ebraeis non familiaris est. Quia vero in Hiphil Gen. VIII, 27. in verbis: **יִפַּת אֱלֹהִים לִיפַת** DILATET Deus *Japheto* (scilicet spatium, tentoria Semi, euangelii,) occurrit, facile apparet, Kal פֶּתַח olim significasse *late patuit*, *amplus fuit*. Quocum conuenit verbum Arabicum **فَتَحَ** per *Elif*, *fregit*, *propulsauit*, *excreuit stercus*; Hebraicum item פֶּתַח *seductus* est. Crediderunt igitur multi, mulieres, per *Puthonem* vel *Pythonem* vaticinantes, esse eas, quae per pudenda sortes edebant, siquidem פֶּתַח vel פֶּתַח *sordida* illa designauit. Operae pretium non est, disquirere, an vox Graeca ΒΑΤΑΛΟΣ diminutium quoddam sit illius Hebraici vocabuli פֶּתַח *Pot*. Refert certe PLUTARCHVS in vita *Demosthenis* (editionis a me Helmstadii 1747. curatae) pag. 110. δοκεῖ τῶν οὐκ εὐπρεπῶν τι λεχθῆναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τότε καλεῖσθαι ΒΑΤΑΛΟΣ „Videtur pars quaedam corporis, quae honeste nominari nequit, BATalus tunc appellata esse., Cur germanica vox *Bettel* contemptam rem notet, hinc facile patet.

§. VIII.

Nec later-
nam ma-
gicam ad-
hibens.
Dicit Joh. Phil. CONR. NAD: *forsitan istiusmodi re-
praesentatio facta est, qualis hodie adhuc beneficio LATER-
NAE MAGICAE fieri assolet. Tempus sane, quo Saul mu-
lierem adiit, perquam opportunum rei erat. Venit enim
noctu. Quis vero est, qui nesciat, magicae laternae usum
noctur-*

nocturno tempore ostendi? Opinatur igitur בעלר אוב forte reddi debere domina *laternae magicae*. Sed nescio, ex quonam angulo hoc suum *forsitan* vir repetierit. Coniecturae debent rationem quandam in verbis textus habere; haec hic habet nullam. Numquam enim probari potest, אוב significare *laternam magicam*. Num tempore Samuelis iam exstiterint istae camerae obscurae portatiles, megalographicae, nunc ne inquiram quidem. Qui historiam Optices perscripserunt, existimant, *laternam magicam* intra hunc terminum a. 1657. & 1665. inuentam esse. CASPAR SCHOTTUS enim, qui vniuersa optices Curiosa a. 1657. descripsit, eius nullam iniicit mentionem. (Licet IS & DAN. SCHWENTER in *Deliciis mathematicis* cameram *antiquam* memoret, h. e. telescopia.) DE CHALES primus est, qui in *mundo mathematico* memorat, se anno 1665. aliquam istarum lucernarum vidisse apud virum doctum Danum. 3) *Temporis* causatio nihil efficit. a) Si ea omnia, quae noctu fieri *possunt*, & solent, noctu reipsa heic facta esse, contendes: innumera, dices, ab hac muliere praesente Saule facta esse. b) Sed non vxor ex ἀδυναμία, sed Saules, opprobrium timens, elegit nocturnum tempus. Nec tam hebetis ingenii fuit Saules, vt crederet, figuram illam sine oris motu loqui posse; nec tam fuit infans, vt isto μορμολυκείω terreretur, humique prosterneretur. Infelix igitur artis combinatoriae exercitium, lucernae magicae icunculam cogitare, vbi de peccato, legibus diuinis grauissime prohibito, Saulique tam ignominioso atque exitioso, agitur.

§. IX.

Tutissimi ibimus, quando non ex imaginationis ב) *Post-libidine*, & arbitrii pruritu, sed ex eo ipso nomine, quo *tiue*. Spiritus Sanctus absurdam feminam, vt similem supersti- *fuit possi-* tionem fugeremus, nobis proposuit. Vocatur ea autem ^{dens ol-} בעלת lam, *vel*

XVIII

*aliud vas
maiuscu-
lum, at-
que ex
eo, aqua
repleto,
omina
capiens.*

בעלת אוב, quae verba sic reddo: *domina* 1) *OBBAE*, *magistra* 2) *UTRIS* & 3) *generatim VASIS MAIORIS*, liquidis capiendis destinati, siue illud sit *lebes*, siue maior *olla*, siue *culeus* & *pellis*, interdum vimine * firmatus & ad certam formam restrictus, siue *gutturium*, siue *aqualis*.

* IN BAVA KAMA fol. LXXXI, i. **אוב** est *germen rami tenuioris*; (quasillum efficiens.)

§. X.

*Hoc declara-
ratur fu-
fius,
excussione
vocis
בעלה*

Vox **בעלת** nullam difficultatem ciet. Satis enim liquidum est, eam in huiusmodi cum genitiuo constructione de possessione & usu explicandam esse. Ecce exempla. 2. Reg. I, 8. **בעל שער** dominus pili. i. e. *habens* & adhibens pilos, pilosus. Prov. I, 17. **בעל כנף** dominus alae, i. e. *habens* alas, iisque utens. Es. XXXI, 15. **בעל פיפיות** dominus rostrorum, i. e. *habens* rostra. Dan. VIII, 6. **בעל הקרניים** dominus cornuum, i. e. *possessor cornuum*, cornupotens. Gen. XXXVII, 19. **בעל החלמות** dominus somniorum, i. e. *habens* somnia, somniator. Cap. XLIX. 23. **בעלי חצים** domini sagittarum i. e. *habentes* sagittas, earumque *usum* facientes. Prov. XXII, 24. ne commisceare cum domino irae, i. e. *utente* ira, seu iracundo. Cohel. XII, 11. Femininum occurrit 1. Reg. XVII, 17. **בעלת הבית** domina domus, h. e. *habens* domum eamque curans, materfamilias. Simili ratione **בעלת** h. l. reddi debet: femina 1) *habens* ollam maiorem, utrem maiorem, cortinam, gutturnium, vel quodcumque vas maius, siue dolium coriaceum 2) *negotium cum eo faciens*, rei ollariae dedita, magistra per vas quoddam, liquido repletum, diuinans. Quomodo autem id adhibuerit, num coxerit aquam, num caput hominis mortui cuiusdam ollae fundo iniecerit, num pulsauerit dolium, quae verba, quale

quale carmen magicum iterauerit, vel quae alia superstitionum actionum monstra designauerit? haud facile quisquam hodie dixerit, nec scire opus est.

§. XI.

Operosioris indaginis res est vox אֹב, perperam huc vocat אֹב vsque a lexicis & commentariis translata. Notat ea VTREM, & generatim *vas* liquidorum. Caue autem credas, lector! si vtrem legis, intelligi tam paruos vtres, quales in Germania, & heic etiam Helmstadii, adhiberi solent, quando in exstinguendis incendiis laboratur. Hi sunt fitulae minutae, amphorae vna manu portatiles. *Obb* seu *Ob* autem est receptaculum maius. Differt ab אֹבֶשׁ *lagena lati fundi*, tantam vini mensuram continente, quantam quis vno die bibere posset. 2. Sam. VI, 19. Cantici II, 5. Hos. III, 1. *Bava bas. 144. 1. Pesach. f. 36. 1.* Differt a גִּלָּה *lecytho*, lenticula, phiala Zach. IIII, 3. Cohel. XII, 6. Differt a פֶּה *vasculo balsamo pleno* (non oleo vnctionis, vt קֶרֶן) 1. Sam. X, 1. Differt a סִיר *olla minori*, a cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, PLIN. Hist. Nat. XXXV, 12. a simpulo fictili vel simpuuiο, quod VARRO dicit esse modum matulae; ab אִיטַל, Arabice etiam ناطل, quod est nomen vasis, e quo lauant. Sed non nili capacitas τὸ *Ob* distinguit ab illis iam nominatis. Differt, inquam, ab illis vt *maius a minoribus*. Formaturus igitur sibi ideam τὸ אֹב, cogitet vtres illos ampliores, quibus hodiernum Turcae vtuntur. Hi enim olium, aquam, vinum, aliaque fluidorum genera vehunt & conseruant in *utribus*, bene confutis, & in futura seuo illitis, qui sine detrimento proiici in terram, tundique possunt. CHRISTVS etiam per ἀσκούς dolia vinaria ex corio parata innuit. Matth. VIII, 17. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς κ. τ. λ. Consistentem

hac in re mihi habeo RASCHIVM. Is enim ad vocem **אבות**, pluralem vocis **אב**, Job. 32. 19. ita commentatur: Sunt **נארות עשוין כקומת אדם גבוהים** *ob sunt vasa facta secundum* STATVRAM & altitudinem VIRI, *qua altitudinem suam.* Locus Jobi idem patefacit.

Per metonymiam vox **אב** degenerat in adiectivum quasi, & virum vel feminam indicat, quae cum *vtre, olla, vase* rem facit, *Ollarem* 1. Sam. XXVIII, 3. Lev. XX, 27. Quemadmodum *cognomen*, non solum est substantivum, verum etiam interdum adiective accipitur. Nota sunt sexcentena exempla alia singulis in linguis, non modo Orientis, sed etiam Occidentis.

§. XII.

Sensus.

Haec versio natiua tam facilem fundit sensum, ut non videam, cur repudianda, atque cum incommodiori ex alto petita esset commutanda. Dum scriptor sacer feminam illam vocat dominam vtris, ollae maioris, & valis amplioris, in quod liquida deferri solent, manifestissime, declarat, hanc mulierem cum olla quadam, seu vtre, & dolio coriaceo negotium fecisse superstitiosum.

Vnde autem est, quaeris, quod tanta interpretum cohors in eo consentiat, ut hanc mulierem nominent ἐγγαστρίμυθον?

RESP. Nisi me omnia fallunt, versio Alexandrina, eaque sinistre accepta, occasionem huic opinioni dedit. Ea enim 1. Sam. XXVIII, 7. sic habet: Ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον καὶ ἔπαιον οἱ παῖδες αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν, ἰδοὺ γυνὴ ἐγγαστρίμυθος ἐν Ἀενδώρ. Ipse dico, quod Alexandrinus interpres dicit, nempe feminam illam fuisse ἐν γαστρὶ μύθον. Sed vox ἐγγαστρίμυθος in suas partes dissecanda, nec pro vnica voce, sed pro tribus, seorsim sumendis, habenda est. Ἐν γαστρὶ μύθος femina fuit *per gastrum* (h. e. illud vas, Hebraice *ob* dictum) *vaticinans* seu loquens. Μύθος enim non solum vocem, verum etiam vatem nugaculum denotare, itemque *adiectiue* interdum sumi, pro *locutorius, a, um*, Graecae linguae peritis constat, eiusmodi πολυσήμους voces plures bene recordantibus. Ἐν γαστρὶ autem non a γαστήρ *venter*, sed a γαστρίον & γαστήρ *vas* deriuandum est. IN IOHANNIS SCAPV-

LAE Lexico Graeco (Basil. 1615) p. 301. sic habes: „γάστρον & γάστρον fundum vasis. Vt γάστρον τρίποδος, apud HOMERVM. Dicitur & de naui, significatque eius *fundum*, *carinam*, vel, vt alii vocare malunt, *alueum*.„ Vsurpatur igitur illa vox de maiori spatio, vasis limitibus circumscripto, sicut גַּסְטְרוֹ etiam maius vas denotat. In BASIL. FABRI *Thesaurus eruditionis scholasticae* (editionis Joh. Matth. Gesneri) pag. 1103. 1104. ita legimus: „GASTER, tri, m. seu GASTERVM i. n. est *vas fictile*, rotundum *ventricosum*. GASTRVM, i, vel GASTRA, ae, est *vas ventrosus*. Vid. Bosch. ad Petron. c. 71. pag. 391. & CASAVB. ad Vespas. Sueton. c. 23.„ Confer GESNERI *Thesaurum linguae Latinae nouum* Tomo I. sub hac voce. CAROLI du FRESNE *Glossarium ad Scriptores mediae & infimae Latinitatis*, editionis recentissimae *Parisiensis Monachorum ordinis S. Benedicti e Congreg. S. Mauri*, sub voce *Gaster*. In editione, quae Francofurti ad Moenum 1651. prodiit, pag. 598. sic lego: GASTER vas aeneum cum fundo angusto. In gloss. Arabico-Lat. Dioscoridi γάστρον. Marcellus Empiricus c. 8. Eandemque (concham) *supra GASTRVM lotii virilis ex ea parte, quam melle illita est, superpone ad lotium versus.*

Tantum igitur abest, vt versio illa, quae septuaginta-viralis audit, mihi contraria sit, vt potius idem, quod ego, propugnet; si modo recte, & sine distorsione, sine synchysi & crasi accipiantur haec verba: Μάντευσσαι δὴ μοι ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ vaticinare mihi in olla locutoria seu (ἐν) PER (γαστρί) ollam (μύθῳ) *diuinatorem*, fabulantem, umbratice quasi sermocinantem indiciis quibusdam, in aqua conspicuis.

Si fieri potuit, regeris, vt tres voces ἐν γαστρί μύθος in vnā contractae & pro vnica habitae sint; (vt ὡσαννὴ e Ps. CXVIII. 25. 26. ex הוֹשִׁיעַ & נָח coaluit Mat. 21, 9.) *mirabile tamen est, feminam illam πεδίαν plerumque nominari.*

RESP. Et ipse ego eam voco πεδίαν; ita vt per duplex iota scribatur haec vox. Videtur primus iste interpres, quem reliqui tamquam ducem secuti sunt, dixisse, illam feminam fuisse πεδίαν; sed deinde erratum est in vna vocali, scriptum est πεδίαν. p. 16. Quomodocumque haec permutatio litterae υ & ι habeat: equidem contendo, feminam illam, quam consuluit Saules, merito appellari posse πεδίαν, hoc est, doliarem. Grae-

cis enim *πίθος* est *vas*, quo *potabilia vel alia liquida continentur*, a *πίαν* *bibere*. HESIODVS dierum lib. III. vbi de *πιθοιγία* agit, & decimum quartum & quartum diem commendat, quasi aptiores ad cados retinendos, ita canit.

Παῦροι δ' αὖτ' ἴσασι τρισεπτάδα μηνὸς ἀρίστην.

Ἀρξασθαι τε ΠΙ'ΘΟΥ, καὶ ἐπὶ ζυγὸν ἀνχέναι θῆναι... βοῦσι. Pauci sciunt.... incipere (h. e. ἀναρπῆσαι) DOLIVM & colla ponere sub iugum bobus. Et mox post haec pergit:

Παῦροι δὲ τὸν ἀληθέα κυκλήσουσιν

Τετράδι δ' οἷγε ΠΙ'ΘΟΝ. περὶ πάντων ἱερὸν ἤμαρ.

Quarto vero die aperito DOLIVM; prae omnibus sacra dies est.

Alibi in Erg. ἀρχομένου δὲ ΠΙ'ΘΟΥ καὶ ληγόντος κορέσασθαι.

Homerus in Iliad. Δοιοὶ γάρ τε ΠΙ'ΘΟΥ κατακείαται ἐν Διὸς ἔσθαι.

Inde etiam *πίθισκος* seu *πίθάκιον* *doliolum*, *vas minus*, *πίθης* *dolii figuram gerens*. Quocum non nihil conuenit *πίθω* *scateo*, *aquis plenus sum*. Exprimit igitur *πίθος* vocem Hebraicam *אֵיב* & femina *אֵיבָה* idem est, quod *בעלת אֵיב* *domina dolii* & *vasis*, quo rem exercet. In fine huius gemini Scholii stipulor, quod non nisi *coniecturae* quidpiam protulisse, velim videri.

§. XIII.

Quum vero cardo rei in eo vertatur, ut certum sit, *Probat*ur, *אֵיב* nihil aliud quam *utrem*, *pellem*, *vas coriaceum* vel *quod אֵיב* *aliud buttae maioris* genus significare, efficiendum est, *vas indi-* ut evidens sit, hunc significatum minime a me fingi, *cet, ex Iob.* sed verissimum esse. Euinco eum *ipso usu biblico*, qui in XXXII, 19. docendis potestatibus vocum biblicarum utramque merito paginam facit. Euoluamus nimirum illustrem locum, qui habetur I O B I capite XXXII, 19. Ibi vox *אֵיב* in *plu-* *rali* occurrit, notatque *UTRES*, *vasa maiora* *הנה בטני* *Ecce venter meus* *est instar vini*, quod non aperitur, & *velut UTRES* *recen-* *tes*, (*אֲשֶׁר*) quos *rumpi fit*, seu qui rumpuntur. Vel hoc unicum * exemplum, si certum est, sufficere potest ad id edocendum, quod innuo.

* Sunt

eis אֹר in ipso codice Hebraeo, nescio cur eam fastidiremus, & loco eius, quem plane oculis nostris videmus, comminisceremur aliam, nullo vsus suffragio communitam.

Tam perspicuum est, voce אֹר in loco citato *Vas* liquorum notari, vt omnes versiones id obseruarint. Chaldaica reddit לַגִּינִין *lagenas*, Gallica *bouteilles*, quae vox buttula conuenit cum כִּדְוֹס profunditas, vt Lycophron v. 197. *fundum ollae* appellat. Anglica sic transfert: *my belly is as wine*, (which) *hath no vent, it is ready to burst like new BOTTLES.* RASCHI explicat voce נִאֲרוֹת vid. §. XI. quae occurrit Jos. VIII, 4. & 13. Versio Ibri-Germanica (Amstelod. 1679.) Gleich als ein neue Legel möchte er zuspringen. LUTHERVS: der die neuen Sasse zerreißt.

§. XV.

Idem confirmatur
1) ex Arabismo,
in quo ra-
dix vocis
אֹר detegitur.

Praesidium huius significatus, quem voci אֹר §. 13. assignauimus, peti potest e reliquiis florentissimae linguae Hebraicae, quae in linguis cognatis, Arabica & Syriaca, deprehenduntur, quippe quae potius diuersae dialectus, quam diuersissimae ab Hebraea linguae sunt. In bibliis Hebraicis, in hoc vnico & modico sermonis Hebraei antiqui auctore classico superfluite, non omnes voces saepius recurrere, nec omnium vocum radices exstare possunt. In earum vocum numero, quarum radices frustra in codice sacro quaeruntur, est etiam vox אֹר. Confugiamus igitur a paupere matre ad filiam, Arabicam linguam, multarum vocum Hebraicarum conseruatricem, vel valoris earum confirmatricem. Atqui reperimus apud Arabes radicem أَرَب aub, (vel vt hamzatum ain sit verbum أَرَب aab, vbi tamen concipiendum sit aub, vt notum grammaticis) quae denotat in coniugatione I. occidit, ad occasum se inclinavit. Ecce! quam apprime conspiret significatus hic cum allata §. 9. 13. significatione vocis אֹר. Nam vter submergitur & occidit

dit quasi, inter hauriendi nifus. Docent itineraria, alligari equis magnos vtres apud Turcas, immitti equos fluvio vel stagno, nec infusione sed submersione vtres impleri. Idem verbum quiescens concavum ^{أوب} in eadem coniugatione *Phaal* speciatim designat *noctu venit*, & quidem *aquae petendae gratia*. Neque in hac coniugatione solum obtinet haec idea aquatilis, verum etiam in coniugatione quinta & octava ^{أوب} notat *adiit aquam, venit ad-aquandi ergo*. Hinc iterum collige rationem, cur ^{אוב} denotet *ollam, vas loreum, aquae capiendae destinatum*. Est enim vter proprie *instrumentum*, apud orientales populos maxime necessarium, *mediante quo aquam vel excipiunt, vel iam haustam conseruant*. Formant inde Arabes ^{أَيَاب} *ajjab* VTER. Vide IACOBVM GOLIVM in *Lexico Arabico*, qui memorat „^{أَيَاب} ex Camuso idem est, quod ^{سغأ} VTER LACTIS vel AQUAE, in quo agitatur lac, vt coeat in butyrum.„ Conf EDMUNDI CASTELLI *Lexicon Heptaglotton*. Londini 1696. pag. 52. 53. In his regionibus vocant *Butter, Bas*. In orientis plagis huiusmodi vasa non e ligno sed corio confecta esse, retulerunt eo peregrinati. Fauet igitur Arabismus, testis eorum, quae olim in Hebraismo vsitata fuere, vt credamus, ^{אוב} denotasse Hebraeis *maius quoddam vas liquidorum*.

Probe quidem noui, quod eadem haec vox ^{أوب} significet

A) *redire ad D E V M, conuerti serio ad Deum*. Et ab hac arabica radice deriuandum esse puto nomen ^{אִיב} IOBI, in Arabia deserta habitantis, in quo nomen & omen fuit. Reddendum illud nomen IOBVS est *Conuersus*. Namque Gen. XXXXVI, 13. e filiis Isaschar vnus appellatur ^{יוב}. Atque idem nominatur Num. XXVI, 24. ^{יִשׁוּב}. Hinc elucere arbitror, datam

datam *Jobi* versionem bene se habere. Sed haec obiter. Illud vero significatum *conuersionis* non habet istud verbum nisi in *secunda* coniugatione. Immo vero salua manet ista idea *occasus*, vt appareat, hanc notionem *reditus* ex ista fluxisse. *Redire enim ad DEVM*, quid aliud est in homine moriente, quam OCCIDERE, ratione huius saeculi habita? Vel *occidere facere* priorem statum, hoc est, RESIPISCERE. Nec ignoro, denotare illud verbum in coniugatione *secunda*

B) *laudauit Dominum*. Inde frequens *أَوَاب* qui Deum laudat. Sed videtur hoc modo radix vsurpari tantum *post peractum iter*. Adici solet *سَبَّانَ اللّٰهَ sabban allabi* - - - laudo te Dominum (*summum & omnipotentem*.) Me autem iudice, hic significatus fere aequivalet iam allato sub forulo A), qui *conuersionem* ad Deum indicabat.

Optime vel hic vltimus conspiraret cum notione *τὸν occidere* in §. adducta, reliqua omnia etiam plana forent, si tibi, lector! placuerit cum *Ditm. HACHMANNO* in *praecedaneis sacris* originalem formalem & primarium vocis *أَوَاب* valorem reuocare ad PETERE. (Quemadmodum *כּוֹס* Syris in *Ethpaal* notat *concupiuit, desiderauit*. §. 18. Schol.) Iam enim non difficilis est responsio, quo pacto *אֹיִב* inimicus concilietur cum isto stemmate? Est enim *אֹיִב* qui alium petit. Facile conciliatu nomen *אֵבָה*. Job. VIII, 26. *הִלְפּוּ עִם אֵבָה* *transierunt (dies mei)* *sicut naues* EBE, h. e. ab *أَوَاب* ad occasum inclinare, cursum mox *perfecisse* (feu ab harmonico verbo *أَبَّ* accinxit se ad iter) sicut naues expeditiores, actuariarum, ad iter accinctae, citissime e conspectu occidentes ob celerrimum cursum. Tentemus cetera. *Adiit aquam* nihil aliud est, quam inuit *aquam* PETITVM. *Laudauit Deum* nihil aliud est, quam Deum petiit encomiis ob beneficium, vel petiit aliquid a Deo. *Incessit & iter fecit*, idem est ac PETIIT locum, per vniuersum diem, & noctu substitit, quam significationem radix etiam habet in coniugatione *secunda*.

§. XVI.

Dixi אֵבֶן notare receptaculum, seu *vas liquidis* desti- *Comparatio cum*
 natum. Sicuti igitur ideam *vasis*. §. 15. vidimus in radice Arabica: sic ideam liquidi etiam hoc sapit, quod habe- *אֵבֶן* vel
 mus etiam *fluuios* Arabiae a radice אֵבֶן denominatos. *אֵבֶן* flu-
uio.

Dicit BOCHART in *hierozoico Part. II. p. 171.* أَبِي ABBE
sunt duo fluuii. Et NOLDIVS de *particulis* in *Annotat.* 1824.
 scribit: Per אֵבֶן *fluuium* Arabiae vel Armeniae intelligunt
 Aben Ezra, Iarchi & alii. Fluuiorum alvei, tamquam con-
 cilia fluidorum, quamnam similitudinem habeant cum vase
 maiori liquidorum aperto, quivis videt.

Conferamus etiam vocem Arabum أَوْبٍ *aubon* vel re- & A V B.
 ctius A V B, (quia non opus est, ad Nunnationem, a genio
 ceterarum Orientis linguarum abludentem, attendere). Haec
 inter alias significationes (tractus, celeritatis, regionis)
 vindicat sibi eam, qua *nubem* indicat. Nubes autem est
collectio aquarum, conciliabulum nebulae seu vaporum
 aqueorum, numquam ultra 8 stadia, inquirente KEPLER-
 O, a nobis remotum. Nubes sunt guttae quasi in *utrem*
conuolutae.

Haec comparatio ipsi scripturae sacrae solemnis est. E. c.
 Job. XXXVIII, 37. נְבֵלֵי שָׁמַיִם *vtres caeli*, h. e. nubes velut
 in vtres digestae. Parum igitur hanc ideam ab idea vtris dis-
 crepare, patet.

§. XVII.

E *Persica* quoque lingua lux oboritur voci *ob*, qua *2) Illu-*
vas denotari dixi. Nam 1) آب *ab* vel *ob* Persis est *aqua.* *stratio e*
 Inde آب *haustor aquae.* conf. Versio Gen. I, 2. VI, 17. *Persico*
 Quomodo huic voci aliae separatim iungantur, patet ex *idiomate.*

XXVIII

Dictionary Persico, opera IACOBI GOLII & EDMUNDI CASTELLI adornato, & annexo CASTELLI *Heptaglotto* post pag. 4008. Vox 2) آب *ob* Persice indicat *gutturium, aqualem*, egregie conueniens cum אֶבֶת Jobi XXXII, 19. Adiicerem, nisi haec sufficerent, multa alia, ex eodem illo stemmate prognata, e. c. آبهانة *vas, in quo lavantur vestes vel manus*, LABRUM, MALLVVIVM, vel e quo bibitur aqua. آب خور *aquarium, labrum aquae, vas potorium, speciatim aquae.*

§. XVIII.

3) e Chaldaica & Syriaca lingua.

Abeamus etiam ad Chaldaeos, & Syros, ut patefcat, probabile maxime esse, quod אֶבֶת designet *vas* quoddam maius. Inuenimus autem apud illos vocem עֵיבָה h. e. *sinus*. Syris autem est אֶבֶת (*ubo*) *quasillum, saccus coriaceus, * marsupia maiora*. Confer CASTELLI *Lexicon Orient. Heptagl.* p. 2689. Ouum ouo non est similis, quam Hebraica vox אֶבֶת significatui harum duarum modo allatarum.

Loco אֶבֶת enim heic occurrere ע, nullam iniicit difficultatem, quum vel tironibus harum linguarum notum sit, quam facile אֶבֶת permutentur, vel in vna eademque lingua, multoque facilius, quando vox Hebraea ad Chaldaeos & Syros transiit.

* *Amice confluit cum significatu vocabuli אֶבֶת, §. 9. 12. 13. 15. dato, valor Syriaci אֶבֶת quod notat sitire. Vid. Jes. 26. 9. in B. Polyglottis, ubi אֶבֶת est concupiuit. Ex אֶבֶת vase, quo aqua detinetur, bibere voluit, quid aliud est, quam desideravit?*

Sicuti *vas* *cavitas* quaedam est: Syris *Abubo*, h. e. *Ob duplicatum, nempe אֶבֶת* est instrumentum *excavatum*, musicae *sacrum*,

sacrum, *organum*, tibia I. Cor. XIII, 7. יָדָאֵם יוֹ יְדֹבֵל
siue TIBIA, siue cithara. Conf. David de Pomis f. I. c. 2. Sed
 haec & similia facile mitto.

§. XIX.

Componamus his harmoniam Graecae linguae. <sup>4) e Grae-
ca lingua.</sup>
 Sunt enim Graecis 1) ὠδοί, teste HESYCHIO, τόποι μεγα-
 λομερεῖς, *loca capaciora.* Quid hoc aliud est, quam vox
 דֹּלִי quae *dolium* significat? §. II. 13. 2) Etiam vox ὠδή (Ofe)
 multum analogiae, qua sonum & potestatem, praebet.
 Ea enim significat a) *spatium separatum, & cinctum cam-*
pum, receptaculum maiusculum. Quamquam per metony-
 miam b) id, quod est in isto spatio*, designat, nempe *tri-*
bum, partem populi in certas classes distincti. Concinit
 3) ὀπῆα *fiatile vas*, in quo foramen est, seu DOLIVM
 foramen habens. IUL. POLLUX lib. 2. lexic. sicut ὀπῆον
foramen ollae est. Satis hinc apparet, Graecos *vas & re-*
ceptaculum iisdem fere elementis, quae οβ Hebraeorum
 constituunt, efferre. Quare ne addam quidem, quae ide-
 am *liquidorum*, quae infundi istis obbis solent, iuuare
 possent. Taceo, quod ὀπὸς *coagulum, succus, humor* vel
liquor alicunde manans sit, interdum succus laserpitii. Ta-
 ceo quod ὀπίζω significet *caulem incido succi gratia, detra-*
ho LIQVOREM.

* Hinc phrasis ὠβὰς ὠβάζει est in PLUTARCHO, *vitam compara-*
tam Lycurgi exhibente. Postquam dixerat, oraculum Del-
 phicum suasisse, ut populum in phylas & OBAS diuideret Ly-
 curgus; Sic pergit Tomo I. pag. 78. (edit. Francof. 1606. e ver-
 sione Guilielmi Xylandri) *In his oraculi verbis OBAE & phylae*
certas partes significant, in quas erat diuidendus populus.

Non placet insumere disputationem in homoioteleuta, atque
 per lusionem dare aliquid sono τὸ ὠβ, τ'ωβ Germ. Top; toupie.
 quae vox Gallis notat *rem in imo acutam, in summo latiore,*
trochum, turbinem, non absimilem ollae.

5) e Latinitate
medii
aeui.

Vox Hebraea **ורב** *vas* denotans, ad Latinos etiam disseminata est. Neque enim dubitare nos finit analogiae auctoritas, vocabulum **OBBA**, in medii aeui scriptoribus in primis frequens, itidemque *vas* designans, ex nulla alia stirpe progerminatum esse, quam ex illa orientalibus populis vltimatissima **OB**.

Copiam facere heic liceat eorum, quae exhibet **FABRI Lexicon Tom. II. c. 2.** (editionis Gesnerianae 1735.) *pag. 1.*, **OBBA** *ae.* f. poculi genus vel ligneum vel textile ex sparto, ein hölzern Trinf-Geschirr, eine Schleif-Ranne. Gallice: *Cruche de bois, qui a un gros ventre.* Sessilem **OBBA**M dixit **PERSIVS Satyr. V. 148.** vbi **CASAVBONVS** *pag. 447.* proprie *dolium* vel *utrem* significari ait. Gallice *barril.* Legitur & apud **Varronem** auctore **NONIO** II. 597. **TERTVLL.** in *Apologetico* cap. 13. Differt a **Simpulo** **OBBA**. Inde flebitur adiectiuum **OBBATVS** *a, um*, instar **OBBAE** wie ein Trinf-Geschirr, en maniere de cruche. **APVL.** *Met. 10. p. 254.* **Cassides** **OBBAE**, id est, formam obbarum habentes. Videamus etiam verba **CAROLI DV FRESNE**, in *Glossario ad scriptores mediae & infimae Latinitatis Tomo III. pag. 2.*, **OBBA**, inquit, *Oba, genus calicis* Vgutioni & **Johanni de Janua**: *nappo* Italis. *Gloss. Anglo-Sax. Aelfrici*: *Caupus* vel **OBBA** **CVRPE.** **Jo. de Garlandia** in *Synonymis*

Vrceus, vrceolus; est urna, vel amphora, testa,

OBBA vel oenophorum, simul orca, fidelia, vasa.

Glossae MSS. **Cratera** vel **OBBA** calix ansas habens. **Petrus Damianus** lib. 6. epist. 26. Parili conuersione pepigerat, vt apposita cuique vini, sicut mos est, personaliter **OBBA** uterque quotidie vtriuslibet mensura contentus esset. **Domnizo** lib. 1. de vita **Mathildis** cap. 10. **OBBA**s & *lances* ad mensam fert equus. *Monasticum Anglicanum Tom. I. p. 104.* *Hac vero mensura bis in die OBBAE Monachorum implebantur, scilicet ad prandium & ad coenam.* Sub voce *olba* *pag. 41.* adfert versus *MSS.* in glossa ad disticha magistri cornuti citatos:

Vrceus, vrceolus, est olla, vel amphora, testa,

Olla vel idria sit vas, vini dico lagenam,

OBBA vel oenophorus, sed & orca, fidelia vas est.,

§. XXI.

Sufficiant haec ad declarandum, dictioni **אֵבָה** haud immerito significationem **VASIS** assignari. Jam igitur constat, quonam instrumento artem suam exercuerit mulier Endorea. Fuit nempe, (vt §. 12. praelibauimus) vates *ἀσχομαντική* seu *χυτρομαντική*, per aquam maiori ollae, vtri, vel alii vasi ampliori infusam hariolans. Fallor? an valde similis ista femina est iis superstitiosis nostri temporis vetulis, quibus in more est, plumbum liquefactum, vel ceram liquatam vasi, aqua pleno, infundere, vel albumen vitro aqua referto instillare, & e figuris casu, pressione & motu ortis ominari. Comparari certe mihi videtur posse iis absurdis feminis, quae aliis, coniugii cupidis, futuros sponso vel alias species repraesentare annuntuntur & feruntur.

Colligitur ex dictis, mulierem, quam Saul consuluit, fuisse OLLARIAM, seu ex VASE diuinantem, OBBA-RIAM.

§. XXII.

Remouendus heic est scrupulus, qui obmoueri videtur posse contra istam opinionem. Si **אֵבָה** non esset nisi homo per aquam vaticinans, inquis, *Deus mortis poenam viris feminisque OBBAARIIS non minaretur Lev. XX, 27.* Et porro, si haec Endorea, non nisi OBBARIA fuisset, SAVIES propterea, quod eam consuluerat, non occisus esset a Domino; id quod memoratur tamen I. Par. X, 13. (p. 12.)

Remotio obiectionis geminae.

§. XXIII.

Respondeo: 1) Multa nobis leuiora videri, quam in iudicio diuino sunt. Quo in primis pertinet *superstitio* omnis, assignatio vis diuinae rebus non diuinis, quippe qua, quasi directo mucrone, DEI, vnice veri, sanctitas violatur. 2) Quis negauerit huiusmodi *artifculos per Obbam*, qui figuras hominibus ostentabant, & in spuma aquae fiduciam collocabant, carminibus exorcisticis ritus suos de-

A)

testa-

testabiliores fecisse? Nullo ego quidem pignore certem, quod Plutonem vel diabolum non inuocauerint, vt negotio se immisceret. 3) Vel ideo, quod *ars obbaria* erat *ἐδέλνγμα* gentilium *, a quibus populus Dei distinctus esse debebat, mortis supplicium merebatur homo obbarius, media diuinitus praescripta, nempe verbum diuinum, & fiduciam in prouidentia Sapientissimi, abiiciens.

De Saule: in aprico est iustitia poenae, quam dedit; illaque haud tollitur eo, quod femina Endorea obbaria fuit. Nam 1) exosa Deo res est fiducia in rebus nihili reposita, differtissimeque Deus exercitium obbarium variis locis prohibuit. 2) Auxit gradum peccati regia dignitas Saulis, quippe qui custos legum Domini sui, & munimentum contra transgressionem earum esse debebat, iam vero maius offendiculum dedit. 3) Auxit crimen, quod is esset, qui Ollarios seu Obbarios, ceterosque similis vanitatis homines e regno ipse eiecerat, ac, metu mortis proposito, artium harum exercitium proscripserat. 1. Sam. xxviii, 3. 9. 4) Quod is esset, qui a Samuele iam pridem monitus erat recte, ne huiusmodi vanitates sectaretur. 1. Sam. xv, 23. Decuisset, vt meminisset Saules vocis *δοῦ* ibi exstantis, itemque, idearum fociarum ope, odii diuini contra *obbarios*. 5) Quod oppresserat vocem conscientiae. Hanc enim clamasse, imitatis, o rex! gentilium mores, famam fastigii regii in magnum periculum adducis! ex eo claret, quod mutatis regiis vestibibus, & noctu, ignaris omnibus, fatidicam adiit. 6) Quod multas preces, immo iuramentum per nomen *IEHOVA*, profudit, vt mulierem propensam redderet ad aquatiles figuras, ratione Samuelis habita, obseruandas. Obstacula, quae mouit mulier, debebant regem pudore suffundere, sed is se obdurat eo magis, iurans, neminem rescitutum esse reculam, neque se responsum, e figuris comparituris interpretatione eliciendum, cum quoquam communicaturum esse. Haec
nomen-

momenta curate referuntur 1. Sam. XXVIII, 10. quo videamus, Saulem merito sagittis percussum esse, ita, ut ex his vulneribus, vel si se non extinxisset, appetiturus fuisset. 1. Par. X. 13. (§. 5. pag. 12.)

* Testor PLINIVM, (praeter caeteros, qui de more gentilium vetustiori manes citandi aliquid litteris prodiderunt.) Is H. N. lib. XXX. cap. III. pag. 533. lin. 9. narrat: APION, grammaticae artis peritus, prodidit, se euocasse umbras ad percontandum HOMERVM, qua patria, quibusue parentibus genitus esset; non tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret. Lib. XXIII. c. 17. p. 444. lin. 40. refert, uti magos marmariti, seu herba Aglaophoti, in marmoribus Arabiae crescente, quum velint Deos euocare.

§. XXIV.

Perfisto igitur in ea sententia, mulierem Endoream istam fuisse talium vnā, quales inter gentiles vocabantur *hydromanticae*. Vtebantur eae *cortina*, ritualiter consecrata imprecationibus carminum secretorum, vel alio vase maiori diris deuoto; ostentabantque, ut fertur, in aqua *hydromanticae* imagines quasdam scrutantibus. Memorat PLINIVS *Historiae Natur.* lib. XXX. capite II. edit. Frobenianae. Basil. 1555.) folio 532: *Vt narrauit OSTHANES, species magiae plures sunt. Namque ex aqua & ex sphaeris, ex aëre, & stellis & lucernis ac PELVIBVS, securibusque & multis aliis modis diuina promittit, praeterca umbrarum inferiorumque colloquia.* Nota est *cortina* Delphica. Ammian. Marcellin. lib. 29. cap. 7. Sed ars Endoreae, de qua hic ago, mihi quidem videtur ad quintam partem MANTICES gentilium referenda esse, nempe ad *Stoechoeomantiam*, & quidem ad aquae elementum. Ut mentem eo magis explicem, schema diuinationum heic exhibebo, ex iis, quae passim apud scriptores Paganos inueniuntur, constructum.

MANTICA, ars praevidendi, complectitur non solum

XXXIII

I. CHRESMOMANTIAM, diuinationes per oracula, seu communicatas a Spiritu superiori praeuisiones.

II. ASTROLOGIAM IUDICIARIAM, eamque vel

1. *priuatam*, singulorum hominum fata praedicentem.

2. *politicam*, totarum gentium fata praenuntiantem. Nimirum

a) e planetis

b) e fixis

c) e cometis.

III. ONAROCRITICAM, seu *ὄνειροσκοπία* somnispitium.

III. KLEROMANTIAM, diuinationem per sortilegium, cuius species sunt (conf. oratio mea *de sortibus*. Halae, 1740.)

1. *ἀξιομαντία*. PLIN. *Hist. Natur.* XXXVI. cap. 19. fol. 638. lin. 38. *In hac, inquit, gagatem etiam lapidem adhibent, quam peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet.*

2. *βελομαντία* diuinatio per sagittas, quae mittuntur in pharetram, inscriptae seu signatae nominibus singulorum, ut videatur, cuius sagitta exeat. Conf. Ezech. XXI, 21. & Hieronymus ad h. l.

3. *ῥαβδομαντία*, diuinatio ex virgis Hof. III, 12. E. ΡΟΚΟΚ. ad Abul. Far.

4. *ποσινομαντία* diuinatio per cribrum.

5. *δακτυλομαντία* diuinatio per annulum, in subscriptas litteras saltuatum incidentem, donec responsum formauerit.

AMMIAN. MARCELLIN. *Lib. XXVIII. cap. VII.* in scriptoribus Historiae Augustae latinis minoribus, a Jano Grutero Hanoviae 1611. in fol. editis. pag. 650.

6. *ἤλεκτρομαντία* seu *ἤλεκτρομαντία*, *ὄρνιθομαντία* diuinatio per Gallos gallinaceos vel

a) comedentes grana litteris imposita, vel

b) pugnantes, *ἤλεκτρομαχία*.

7. *στιχομαντία* ars diuinandi per *versus*, seu *ῥαψοδομαντία* ... per versum primum in manus incidentem e rhapsodiis Homeri.

Sed MANTICA comprehendit etiam

V. STOECHOEOMANTIAM. Huius species sunt:

A) *Γεομαντία*, diuinatio ex terra; & quidem

a) e pun-

- a) e punctis in eam coniectis. (cui hodie successit ars pun-
ctandi in papyro.)
- b) ex eius strepitu, motu & susurris.
- B) *Αερομαντία*, diuination per *aerem* & meteora in aeris regio-
ne existentia. 1) ventos
2) irides
3) halones.
- C) *Πυρομαντία*, per *ignem*; quo pertinet diuinationo
- a) ex *fulmine* (*κεραυνομαντία*) eiusque
aa) directionis plaga.
bb) locis tactis.
cc) tempore.
- b) e *stellis* cadentibus.
- c) ex *igne non comburente* in sacrificiis.
- d) e *fumo* (*καπνομαντία*), qui rarus, rectaque ascendens bo-
num omen, densus & depressus autem, erat causa la-
crymarum.
- e) ex *thure* diis oblato (*λιβανομαντία*); vel litante, vel minus.
- f) ex ardente *lampade* (*λυχνομαντία*) pecuniam pollicente,
vel alia noua per extinctionem, & affectiones lucis varias
praedicente.
- D) *Υδρομαντία* latius dicta, seu *ὑδροσκοπία* diuination per *AQVAS*.
Mentionem iniicit hydromantiae *PLINIVS Hist. Nat.*
Lib. XXXVII. cap. XI. pag. 662. lin. 10. Ananchitide, in-
quit, *in hydromantia dicunt euocari imagines*. Eius spe-
cies sunt:
1. *ποντομαντία*, diuination per *aquam marinam*.
 2. *πηγομαντία*, diuination per *aquas fontium*, earumque augmen-
ta, decrementa, aluei derelictionem, ortus colores, re-
fluxus, inundationes, cetera.
- Nota*: Ad hanc pertinere *κατοπτρομαντία* seu *cristallomantiam*
veterem, h. e. diuinationem e *SPECULO fonti immisso, co-*
loribusque, quos inspicienti tribuebat, *refractis*. Prorsus
nouum autem *πηγομαντίας* genus sit illud, quod effecit is,
qui in arborem fonti imminentem ascendit, vt sua species

a quadam in fonte conspiceretur, & pro specie sponsi haberetur, sed fracta arbore, graui praecipitio suo fontis aquam perturbauit!

3. λεκανομαντία diuinationo per PATERAM aqua plenam, in qua apparere dicebantur daemonia nutu respondentia. STRABO Lib. XVI. Geogr. (edit. Xylandr. & Casaubon. 1587. Atrebat.) pag. 524. memorat, hunc modum in Persia notum fuisse. Παρὰ δὲ τοῖς Πέρσαις οἱ μάγοι καὶ νεκυομάντεις καὶ ἔτι οἱ λεγόμενοι λεκανομάντεις. Seu πολικομαντία diuinationo per POCVLVM; seu χυτσομαντία per OLLAM & vas testaceum, seu ασκομαντία per VTREM & dolium coriaceum; seu υαλομαντία diuinationo per VITRVM aqua refertum §. 21. 10. seqq.

Conf. IULIVS SERENVS lib. 9. de fato c. 18. CASAVBONVS in Spartiani Juliano. BODINVS de daemonomania. JOH. WIERI de praestigiis daemonum & Magis infamibus JOH. GEORG. GODELMANNI tract. de Magis, Veneficis &c. CORNEL. AGRIPPA de occulta Philosophia. DELRIO disquisitiones Magicae. CASP. PEVCERVS in commentar. de praecipuis diuinationum generibus. JOHAN. CHVSAE de Spirit. E. POKOK. ad Abul. Far. p. 327. PSELLVS de daemonibus. AVGVSTINVS de Civ. Dei Lib. 7. c. 35.

Refertur ad λεκανομαντίαν

- aa) κηρομαντία diuinationo per figuras cerae liquefactae, aquis immissae, formatas. §. 21.
bb) μολυβδομαντία diuinationo per figuras plumbi liquati, aquae infusi. §. 21.
cc) ονομαντία diuinationo per vinum.

Sed non progrediar vltius. Satis enim iam patet, regnasse inter gentiles plurimos diuinationum superstitiosos lusus. Liquet etiam, quo loco habenda sit ars mulieris Endoreae, ad λεκανομαντίαν seu πιθομαντίαν, vt supra §. 9. 12. schol. & 24. dixi, referenda.

§. XXV.

Confecta-
rium:
Flaccidi
SAVLIS

Quum igitur ars mulieris tam futilis fuerit, quum eadem futilitas nec amicis SAVLIS nec SAULI ipsi ignota esse posset, is verumtamen buttariam mulierculam hanc, figuras

figuras in aqua ostentantem, adiret: Apparet hinc, quam *ignavia*, abiectus & sordide humilis tunc fuerit regis animus. Huic nempe vlcera malae conscientiae omne robur ademerant. Angor animi, solamen quaerentis, eo tandem adegit regem, vt *tentandam* * obbariae artem putaret, numne ea, sub recitatione nominis Samuelis, figura quaedam in vase produci posset, e cuius specie & variatione liceret colligere, quid faciendum, quidue futurum sit. §. 5.

- * *Tentare licet*, quidquid sit! *explorabo!* Ita cogitasse mihi videtur SAVLES. Haec enim prima diaboli insufurratio: *tenta*. Sic Judam, maiori amore pecuniae quam odio CHRISTI flagrantem, multosque alios, interfertis excusationibus: *non ex animo hoc facio, sed animi causa*, decipit. Leuia videntur tentamina; nec perspicitur magna, quae iis subest, mentis prauitas. Sed quantum DEVS detestetur ea *tepida*, quae cum officiis erga DEVM & agnitam eius voluntatem certant, quam male illa cedant, heic disce. conf. I. Sam. XV, 9. 22.

§. XXVI.

Accinxit se quidem mulier, vt vas suum apportaret, id aqua deinde impleret, ac denique hydromanticas vanitates inciperet. Sed non legimus, quod eas ipsas exercuerit. Memoratur potius, speciem Samuelis terriculamento fuisse statim post finitas Saulis preces, vt mulier *obbam* suam adduceret, figuras aquatiles delineantem. Subitus feminae clamor, se insolitum quid videre, quale alias videre haud solebat, statim refertur; index haud obscurus, eam praeuentam esse. Vtatur breuitate scriptoracer: nec tamen omisisset formulam, qua Moses vtitur Exod. VII, 11. & *fecit ita* leuis vxor, si re vera ita fecisset; quippe hoc momentum in tota hac historia maxime capitale futurum fuisset. Sequutus igitur ipsam narrationem sacram, ita seriem rei gestae cogito:

©) ACTIO
mulieris
haud in-
choata est,
praeuentae
improvisae
SAMVELIS
interuen-
tu.

I. Quum obbaria, precibus & iuramento expugnata,
E 3 indu-

XXXVIII

induxisset animum, roganti morem gerere*, *quum exiret* ad hauriendam forte aquam: ecce, diuina permittente sapientia, aduentare videt inopinato ex *Rama* diuinum quid אלוהי ac venerabile**, lucidum, iudicis senis, coelitem tamen socii, personam referens, non consistens, non ad latus, vbi forte stetit mulier, declinans, sed ad ipsum, qui in domo erat, hospitem contendens.***

II. Quo viso, domo proprior, mulier properanter se recepit in locum, vbi Saules erat. Facileque capiens, se amplissimi prophetae aduentu indignissimam esse, (quippe prophetae regum tantum & sacerdotum medici esse, ad eosque legari solebant) magnam item consulentis statutam comparans (qua excellere Saulem dudum nouerat 1. Sam. 9, 2.) clamat, *tu es Saul!* nonne? §. 32.

III. Vix autem descripserat speciem visae diuinae imaginis, quod ea pallio amicta esset, prophetico nempe, quale Saul lacerauerat, 1. Sam. XV, 27 *quum praesto ipse esset SAMUEL*. Index est vox הוא*** in hemistichio priori commatis 14 איש זקן עלה והוא עטה מעיל vir senex ascendens est. *Et* hic (ostendit mulier manu sua inopinato praesentem) *amictus pallio*. §. 33.

III. Aufugit igitur per posticam (siue aliud effugium) perterrita, nec sustinens diuini spectaculi praesentiam. Exiisse eam foras, & mansisse tam diu extra illud conclaue, in quo Samuel cum Saule agebat, manifestum est e versu 21., quo edicitur, absoluto colloquio Saulis & Samuelis demum, eam redeundo introiisse ad Saulem. והיא באה אל שאול venit uxor illa ad Saulem. Si venit ad eum iam demum, antea abfuit ab eo. Absens vero non audiuit, *iam iam moriturum esse regem*. Hoc περίκλειον non nulla est ratio officiosae liberalitatis mulieris v. 22. Studebat demerere regem officiis, vt is non modo nunc dono regio gratiam rependeret, verum etiam in posterum cumulatissime.

III. At-

III. Atqui non opus fuit superstitionis *ollaris* exercitio, quum ipse praeueniens & praesens Samuel oraculum edidisset.

* Non noluisse mulierem facere, quae petierat Saules, apparet ex v. 21. ubi conatum suum praedicat: *Ecce ancilla tua attendit ad vocem tuam, וַאֲשִׁים* & *positurus eram animam meam in manum meam וַאֲשַׁמֶּע* & *obediturus eram verbis tuis.*

** Conf. dissert. mea de nomine *אלהים*, quatenus magistratibus tribuitur. Helmst. 1744.

*** Haud esse ἀπροσδιόνυστον iudico, ut haec praeventio conferatur cum praeventione, quam legimus 2. Reg. I, 2.3. Ibi rex Ahasia in eo erat, ut deastrum BAAL SEBUB, qui conquiniscebatur Ekron, per nuntios interrogaret, num cum valetudine in gratiam rediturus esset. Sed quum iam mandasset nuntiis hanc consultationem: ecce! Deus occupat eam, mittitque iis in occursum ELIAM prophetam, qui vana solatia Baalis veris oraculis suis anteverteret. Perinde rex Saules in eo erat, ut consuleret obbariam, Deus autem mittit Samuelem. Fateor, non prorsus par ratio est. Elisa enim vivebat, Samuel autem occubuerat. Haec autem disparitas, non nisi in legatis obuia, magis confirmat quam tollit Samuelis intercessionem diuinitus factam.

Quum enim Saules desiderasset indicia mortui prophetae Samuelis in hydria: postulavit *ius talionis diuinæ*, ut ipse mortuum Samuelem, quod minime suspicatus fuerat, videret, ab eoque terreretur.

* * Non otiosum heic esse pronomen *היא*, ipsi Judaei facile animaduerterunt. Sed infelices fuerunt in reddenda eius causa. Opinati nimirum sunt, duo apparuisse. Sic in *לִקְחָ טוֹב* ad 1. Sam. XXVIII, 13. commentantur: *עוֹלָם תָּרִי וְמִי הָיוּ מִשָּׁח וְשִׁמּוֹאֵל כְּשֶׁשָּׁמַע שְׂאוּל כִּךְ נִתְיָרָא שְׁקָרָא אַחֲרָיִם* *Ascenderunt duo. Quinam illi fuerunt? Moses & Samuel. Ut igitur audiuit hoc Saul, magno perculsus fuit timore, quod nempe euocasset unum, & duo praesto essent.* Sic ob *היא* torquent *עוֹלָם*.

SECTIO II.

SECTIO II.

EDOCENS,

QVOD VERVVS SAMVEL

APPARVERIT. §. 27-38.

§. XXVII.

Possibili-
tas.

- P**otuisse Samuelem defunctum redire ad SAULEM & cum eo loqui, *si Deus id voluit*, nemo inficias ire potest, nisi qui summam Dei in omnia potestatem negare audet, Luc. I, 37. Jubente DEO, in cuius manu sunt corpora & animae defunctorum, non difficilius fuit, Samuelem etiam semel post mortem suam conspici a Saule, quam fuerat, ut viuis a Saule saepius videretur. Quemadmodum vero infinita DEI potentia docet *a priori*, fieri potuisse id, de quo sermo est, sic *a posteriori* idem exemplis declaratur. Vere enim post mortem suam apparuerunt homines mortui & sepulti, non solum qua animam, verum etiam qua corpus. Testatur enim scriptor sacer Matth. XXVII, 52. Καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν, καὶ πολλὰ ΣΩΜΑΤΑ τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη. 53. Καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς - - - & APPAREBANT *multis*, senibus nempe, apud quos nondum eorum forma & memoria oblitterata erat, & aliis, a quibus agnosci poterant. Ne quid adiiciam de mortuis, in V. & N. Testamento resuscitatis.

Quī τὸ *posse* negandum sibi sumunt, obicere solent:

- 1) Quod comprehensor Hebr. XII, 23. non possit esse viator; quod reditus in patriam detur nullus.

RESP. *Ordinarie* reditum in patriam dari nullum, videmus.

Sed, quod ex *singulari* prouidentia non possit dari, inde haud planum est.

- 2) Quod

- 2) Quod iniurium sit, hominem e statu beatitudinis in statum miserum reduci. τ' ἀνώτερον enim esse καλλίω.

RESP. Falso substernitur quasi certum, hominem beatitudinem suam amittere, quando legatum Dei agit. Augeri eam existimemus executione mandati diuini cuiuscumque! Gaudent ea, tamquam noua gemma in corona sua, felices animi.

- 3) Quod repugnent dicta haec biblica: Job. VII, 9. 10. *Qui semel descenderit ad inferos, יֵרֵד אֶל עֵינֶן non ascendet.*

RESP. Subintelligitur: *in vitam mortalem* non rursus ascendet, sic explicante v. 10. *in domum suam* propriam, *neque agnoscet eum locus eius*, locum, dignitatem, & fortunas alius obtinebit. Nec nos dicimus, Samuelem rediisse ad vitam mortalem denuo ordiendam. 2. Sam. XII, 23. *Migrabo ad ipsum*, filiolum meum, dicit David, *sed ille non reuertetur ad me.* Ps. LXXVIII, 39. Deus ad misericordiam prouocatur, quia *Spiritus abiens & non rediens est.* RESP. Sermo est tum de negata reuersione ad hanc vitam, ex *communibus* legibus, tum de vitae, quae vapor est, Cohel. I, 2. Jacob. III, 14. breuitate. Joh. X, 28. *nemo eripere potest oues e manu mea*, ait CHRISTVS. RESP. nec sic eripiuntur; manent eius peculium. Apoc. XIII, 13. Jes. LVII, 2. RESP. Nec horum oraculorum veritas dispungitur ita.

§. XXVIII.

Neque vero indignum fuisse sapientia diuina, vt id, *Probabilitas.* quod poterat, vellet etiam, atque miraculum iam ederet, admodum probabile euadit, vbi utilitates e miraculosa Samuelis apparitione orituras perpendimus. Eae fuerunt

GENERALES: Tum demonstratio iuris diuini & *inuoluens* potestatis in animas a corporibus separatas. Dubitaret *scopum* forte quispiam de summa omnipotentiae hoc in foro *apparitionis SAMUELIS.* libertate, nisi Deus tali singulari euentu ac dispensatione legum, defunctis praescriptarum, confirmasset, se illarum aucto-

auctorem esse. *Tum* declaratio *vitae* animae humanae, postquam a corpore discessit, etiam in V. T. & maxime Saulis temporibus necessaria; *Tum* testificatio *singularis curae* diuinae pro regibus & populorum antistitibus. Sub-
sunt prouisioni Dei, omnes, etiam vilissimae, res, ac per-
sonae, Matth. X, 29. Act. XVII, 28. E Samuelis autem
mortui ad SAVLEM missione appareret, sicuti Deus prin-
cipibus singulare nomen אלהים, (illud *credituum* po-
testatis legitimae) dedit, sic eos interdum *singularibus*
beneficiis dignari, ad suum erga eos amorem ostendendum.
Opportune id fit in *primo* rege per *primum* post Mosen prophetam
magnum Act. III, 24. *ultimum* iudicem. XIII, 20.

SPECIATIM commoda promittebat illud miracu-
lum, redundatura

Partim in SAVLEM, quippe qui, Marpesia caute
durior, nec cedens ordinariis remediis, ita quidem *tum*
commouebatur maxime. v. 20. & ad agnoscendam Dei
sanctitatem & veracitatem adigebatur, v. 17; *tum* tacite
admonebatur, ut ad instantem mortis horam v. 19. se prae-
pararet, atque ad officium reuerteretur, minime autem ipse
sibi mortem, satis certam, inferret; *tum* liberabatur a sum-
mo animi periculo, in quod mulier, quam consuluerat,
eum, iam satis contumacem, plane inductura erat men-
daciis suis, & venenatis consolationibus, i. Reg. XXII, 11. 12.
si ad vsum vtenfilis instrumenti eius, imagunculas inter-
pretandas exhibentis, § 4. 12. deuentum esset. conf. p. 7.

Partim in homines istius aetatis omnes promanan-
tia. Hi enim discere ex hoc ostento poterant, *tum* exo-
sam maxime DEO rem esse superstitionem illam, in vase
exerceri tunc solitam, *tum* damno plenissimam esse eius-
modi consultationem; si quidem rex ipse, qui ab alio
multari non poterat, ab ipso Domino per Samuelem
λόγω ηηλιτευτικῷ, terrore etiam, qui eum vitae vix nesci-
um reliquit, immo interitus indictione castigatur, *tum*
iustam

iustam formidinem esse, ne vindex DEVS improuiso ob-
repat lusibus interdictis; eumque permittere interdum,
vt is, de quo confabulatio est, inopinato interueniat. Ita
confirmabatur tritum illud: أَفْكَرَ الْغَائِبُ يُقْتَرِبُ *Menti-*
onem fac absentis: appropinquabit.

Partim hoc singulare visi post mortem Samuelis
exemplum vtiliter prolusit iis piis hominibus, qui tempore
Christi post mortem suam apparuerunt. §. 27., Matth. XVII,
3. effecitque, vt facilius crederetur haec eorum apparitio.

Non intelligunt mortales nexum vniuersalem, adeo
que nec veras causas, quae miraculum requirunt. Neque
tamen pro leuibus reputandae sunt causae, quas adduxi,
modo comparentur cum iis, ob quas 2. Reg. VI, 6. miracu-
lum fiebat in ferro, quod, in fundo IORDANIS confidens,
ascendit ex solo aquae motu, alta petiit, contra grauium
naturam, & aquarum superficiei innatauit. Ratio fuit do-
lor vnius hominis, cui illud ferrum, res aliena, exciderat,
qui forsan non habebat pretium, quo illius iacturam
compensaret. Conf. IO. MICH. LANGII dissert. de *ferro*
natante 1689. Jenae §. 6. seq. Est autem difficile proba-
tu, quod minus miraculum sit, adimere corpori speci-
ficum pondus suum, & ferrum instar arenulae in suprema
aquae planitie prouehere, quam conspiciendum dare
hominem mortuum. In vtroque euentu fit exceptio a
regula, Domino, cuius vis ad omnia sufficit, aequae faci-
lis heic, ac illic.

§. XXVIII.

Progrediamur nunc ad probandum quintuplici ar-
gumento, vtique verum Samuelem heic exhibitum esse. *Actuali-*
tas. Ne minimum quidem fraudis, siue a muliere, siue a Sa-
tana commissae, indicium deprehendimus. Textus sacer,
vnde tamen veritatis neruus ducendus est, suppeditat ipse

XXXIII

propugnacula fortissima sententiae eorum, qui verum Samuelem heic stetisse credunt. Dissonat ille vero maxime a contrariis opinionibus.

§. XXX.

Ratio. I.

ipse au-
tor sacer
proclamat
id, quod
apparuit,
quinquies
inculcato
nomine
SAMVEL.

Argumentum primum hoc est: Ipse scriptor sacer asseuerat, omnino Samuelem heic adfuisse, et cum Saule collocutum esse, quippe id, quod visum, ac locutum est, *quinque vicibus nominat SAMUELEM* disertissime.

- 1) v. 12. ותרא האשה את שמואל quum videret mulier SAMUEL
- 2) v. 14. וידע שאול כי שמואל הוא cognouit Saul, quod SAMUEL ipse esset.
- 3) v. 15. ויאמר שמואל אל שאול dixit SAMUEL ad Saulm.
- 4) v. 16. ואמר שמואל למה תשאלני dixit SAMUEL, quare interrogaturus eras me?
- 5) v. 20. ריירא מאד מדברי שמואל timuit valde prae verbis SAMVELIS.

§. XXXI.

Pondus
huius ra-
tionis.

A)

Nemo dicet, infirmo serperastro hoc argumentum ingredi. Est enim *partim* eius generis, quo nullum clarius datur. E verbis enim aestimandus est intentus sensus. Atqui verba h. l. asserunt, minime contradicente nexu, & quidem constanter, sine vlla variatione clamant, SAMUELEM heic praesto fuisse. An ergo maius excogitari posset pro nostra sententia patrocinium? Non solum aeque facile fuisset scriptori sacro, loco Samuelis ponere *laruam* & φαινόμενον, אכזב, שוין, שקר, sed exstitisset etiam officium perspicui & fidelis auctoris, vt additamento quodam notaret falsitatem Samuelis, si is fictus fuisset. Sed constat sibi quintuplici repetitione in asserto, quod ipse Samuel heic visus sit. Si haec studiosissima textus asser-

assertio non valere debet, nescio, quid tutum ab insultibus sit, quid pro euidenti habendum sit. Semper effugium paratum erit. *Partim* autem ratio allata robur accipit ab immoto illo canone hermeneutices, in textibus historicis maxime obseruando: *A sensu litterae non esse recedendum, nisi euidens & summa postulet necessitas.* Vbi nam vero heic existit durum necessitatis telum, quod nos cogeret, deferere propriam significationem nominis proprii SAMUEL? Quid sequitur, si retinemus naturalem nominis vim, quod cum alia indubia veritate certaret, siue doctrina fidei, siue morum praecepto?

B)

Ex iusta regula: *μη δίκην δονάσης, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μύθον ἀκούσης*, audiamus etiam oppositiones contra sentientium. Narrant:

- 1) In *comoediis* solent ii, qui larvam imperatoris, Augusti, Traiani &c. prae se ferunt, vocari Augustus, Traianus. Sic diabolus, qui larvam gessit Samuelis, heic appellatur Samuel.

RESP. Nego minorem. a) Non describitur heic comoedia. Vbi enim est theatrum? vbi reliqua eo pertinentia? Sed historia recensetur rei, minime a Saule dramatico sed a vero Saule, cum muliere obbaria, non personata sed vera, non in confecto loco nominis Endor, sed in oppido Endori vero gestae.

- b) Dicere, quod *diabolus personam Samuelis egerit*, hoc est, principium petere, seu vti veteres dialectici nominant, pistillum versare. Id enim ipsum est, de quo litigamus, quod nego. Si idem, mere affirmatum, ad probandum adducitur, probatio in orbem redit. Quid enim sibi vult haec argumentatio, *Samuel ille fuit fictitius, quia diabolus comoediam egit*, praeter hoc: *fuit fictitius, quia res ficta fuit.*

- 2) Nomen SAMUEL adhibitum, est locutio catachrestica, κατὰ τὸ δονοῦν posita, sed non grammatice sumenda; scriptura sacra saepe aliquid refert, nec tamen id approbat. e. c. I. Cor. VIII, 5. *deos* vocat. Tit. I, 12. prophetam Epimenidem, Cnossium illum.

XXXXVI

RESP. Ergo tam immodice faues opinioni tuae semel arreptae, ut eius gratia vel expressissimum nomen *Samuel* mutandum sit! Verum est, scripturam sacram quaedam accomodate ad captum humanum enuntiare, quaedam etiam ex ore & opinione aliorum. Sed *generatim* tenendum est,

aa) minorem esse locutionum catachresticarum numerum in bibliis, quam venditatur, cautissimeque, & rarissime eo provocandum. E. c. 1. Reg. XVIII, 29. יִתְנַבֵּא eximitur e numero catachresticarum, simul atque cognoveris, hanc vocem non solum significare prophetiam, verum etiam sic reddi posse, & anxie loquebantur de DEO suo, laudabant eum, coll. 1. Sam. X, 5. 13. ψάλλον XVIII, 20. 1. Par. XXV, 3. 6. נִבֵּא enim est θεολογῆν interpretem rerum diuinarum agere. Forma autem Hithpaelica notat conatum serium & continuum q. d. sic interpretigton, sic zerschrien sich, ihn preisende (Gen. 17, 1.) Job. XXVIII, 4. Ps. CIII, 5. ubi fundata esse terra dicitur, non est dictio catachrestica. Nam יָסַד est proprie certum terminum rei constituere.

bb) Vbicumque occurrit dictio catachrestica, ibi vel α) character κατάχρησις adiicitur, vel ea in aliis scripturae locis declaratur. Qui Gen. XVIII, 2. 16. tres viri memorantur, eorum unus v. 3. vocatur יְרֵמְיָה per Kametz, quae vox Kametzata aequivalet nomini *Jehova*; duo reliqui autem Gen. XVIII, 1. 15. declarantur nomine duorum angelorum. Est 1. Cor. VIII, 5. in voce λεγόμενοι explicatio; & Tit. I, 12. in vocibus ἐξ αὐτῶν, h. e. poeta, quem conciuēs Cretenſes crediderunt ex instinctu diuino canere. Gen. XXXII, 24. vir, qui cum Jacobo luctabatur v. 28. 30. & Hof. XII, 4. vocatur אֶרְוִי. Dormiens Matth. VIII, 24. vocatur v. 18. mortua. β) Vel ex ipso conceptu vocabuli, quod pro catachrestico habetur, κατάχρησις percipi potest, e. c. aeneus serpens. Num. XXI, 9.

Jam *speciatim*

a) nego, in posito nomine *Samuel* deprehendi catachresin. Nam nullum eorum criteriorum, sub bb) adductorum, heic locum habet. Absentibus igitur iis, debent nobis iura nominis proprii, toties repetiti, sanctiora esse, quam ut loco conceptus, quem illud fundit, aliam notionem substituere-

tueremur. Si enim liceret pro lubitu καταχρήσεως fingere, quid, quaeso, non lubricum foret? Sodes! cur non dicis שמואל h. l. poni pro סמאל Samaele, quem omnium diabolorum nequissimum esse, dicit Bechai. Per catachresin fas est. Vbi homo memoratur, ibi, dicere posset sciolus, *simiam* intelligendam esse. Nulla esset promissionum diuinarum, quam hac strophā, interserendo κατάχρησιν, non liceret eludere & peruertere. Scriptura sacra nunquam adhibet *abusiuas* dictiones, vt non manifestum eadem faciat, eas tales esse. Quis igitur credat, eam momentum tam graue *heic* dumtaxat silentio obruturum fuisse? Quis fanus sibi persuadeat, eam *heic* rem, quae vnius voculae adiectione, vel variatione nominis Samuel vnica, potuisset clarissima euadere, siue negligentia, siue data opera obscurasse? Nulla tamen ei excidit vocula, abusionem prodens. Merito igitur abusionem profligamus.

Addo καὶ ὁ ἀνδρῶπων. Qui vrget, propriam potestatem vocum v. 15. §. 40. למה הרגזתני *cur inquietasti me?* tuendam esse, quare *heic* vnice in nomine שמואל a te ipso discedis?

- b) Posito, quamquam non concessio, nomine *Samuel* indicari, non quis fuerit, sed quis esse Sauli visus sit, nihil tamen lucraris. Oportet enim vel καταχρήσεως patronos, vt concedant, *apparentiam* (hanc enim sequitur κατάχρησις) SAMVELIS *heic* adfuisse, seu Saulis oculis exhibitum esse aliquid, quod iste, pro Samuele habendum esse, certus fuit. Euincit ipsa κατάχρησις *veritatem sensationis* SAULIS. Haec mihi tamdiu sufficit ad credendam veritatem apparitionis Samuelis, donec probes, testimonio sensuum Saulis nihil tribuendum esse. Quod aegerrime probabis.

§. XXXII.

Ratio altera est, quod mulier Endorea Saulem vidisse dicitur v. 12. וַתֵּרָא הָאִשָּׁה אֶת שְׁמוּאֵל VIDIT *mulier* SAMVELEM. Potuisset omitti haec propositio, ac statim commemorari: his v. 11. a rege dictis, *clamauit mulier* &c. si mulier astute simulasset tantum visionem horrificam. Omnino, inquam, omissurus fuisset illud monitum auctor facer, si significare voluisset, mulierem nihil vidisse. Sed delibe-

Ratio II.

fatidica
conspexit
Samue-
lem.

Et quidem
accurate.

deliberato consilio, antequam reliqua mulieris facta tangit, hoc *Nota Bene!* praemittit: VIDIT mulier SAMVELEM. Ipse igitur testatur his verbis verum intuitum. Sane aut effreni audacia peruertendum est clarissimum hoc Spiritus sancti testimonium, aut, si nefas est, prudentiorem esse velle sancto teste, concedendum est, quod Samuel mortuus heic sese ostenderit. Confirmatur illa contuitio vera TUM eo, quod femina sensit, *Saulem adesse*, atque quiritavit: *tu es Saul!* Hanc enim notitiam maxime niti conspectu * ipsius prophetae amplissimi, cum rege versari soliti, ac principis excelsissimi causa magis desiderandi, quam ullius hominis ergo, (forte etiam signis quibusdam Saulem praesentem notantis) a veri specie haud aberrat. (p. 38. II.) TUM eo, quod mulier potuit hanc speciem describere. *Generatim* enim distinctos suos, quos visu acquisiverat, conceptus sic enarrat: Est אלהים. H. e. 1) *venerabilis*, non femina, sed *vir*, motu corporis fit mihi propior, maiestate plenus, cui honor propter perfectiones debetur. Est 2) *magistratus*, iudicem referens, praefectus. Parum abest, quin dicat, est SAMUEL. Sed non dicit, quia primo obtutu non cogitabat, eum ipsum SAMVELEM, in cuius manes *Saul* aquam considerare se velle dixerat, v. II. §. 12. 21., istud aduentans esse. Est 3) *coelitum quisquam*, κρείττων τι, ἢ κατ' ἀνθρώπων in hac rerum humanarum caligine versans, est quotidiana hominum forma augustior, θεόθεν missus, diuus, lucidus, glorificationis & consuetudinis cum Deo prioris notas quasdam prae se ferens. p. 39. *Speciatim* mulier describit v. 14. α) habitum *capitis* & VULTUS eius, propria claritate, etiam noctu, visibilis, *senilem* nempe; in verbis אִישׁ זָקֵן עָלָה *vir senex ascendens* continuo (haec vis participii) est. β) תאריך habitum CORPORIS ** eius, ita: וְהָיָה עִטָּה מֵעִל & hic (§. 26. III.) *amictus*, circumvolutus est pallio prophetarum & iudicum, ἱματίω ποδήγει.

* Ea ratio, quam Apellae proferunt, quam ipsam ROB. BEL-
LARMINVS *Libro II. de purgatorio Cap. VI.* amplectitur, vix
cuiquam fani iecinoris homini probabitur. Sic illi garriunt
in JALKVT *ad 1. Sam. XXVIII.* חֵיכֶן יִרְאֶה אִמְרו רְבוּתִינוּ לֵאמֹר
כִּשְׁרָעוּלָה לְחֵלֶךְ עָלֶיהָ לְהַדְיוֹת לְחֵלֶךְ פָּנֵינוּ לְמַעַלָּה וְנִלְוִי לְמַטָּה כְּדֶרֶךְ
וְנִדְעָה לְמַעַלָּה וְנִלְוִי לְמַטָּה וְנִדְעָה לְמַעַלָּה וְנִלְוִי לְמַטָּה וְנִדְעָה לְמַעַלָּה וְנִלְוִי לְמַטָּה
Vnde sciunt dicunt magi-
stri nostri &c. Quae in versione Judaeo-Germanica sic expli-
cantur: Unsere חכמים (sapientes) schreiben, die Frau wußt es davon:
Denn sonst, wenn sie hat einen todten Menschen aufgebracht mit
כִּשְׁרָעוּלָה (Zauberey) da ist er immer mit den Füßen zuerst aus der Erd
kommen. Wenn aber das מֵת (mortuus) zu einem מֶלֶךְ (rex) auf-
gehet auf die Erd, so komt das מֵת zu erst mit dem Kopf aus der Erd,
von wegen daß es sich stracks gegen den Kdnia bücken kan. Vidimus
supra §. XI. p. 20. RASCHII commendabilem expositionem
vocis OB per נִדְעָה *utres maiores*, vesicas seu onas (Oñm) coria-
ceas grandes. (Quales etiam, sed כְּפִתִּימִים inflatas, ad terrorem
iurantium Judaei adhibent, conf. R. Nathan in Aruch in voce
נִדְעָה.) Heic vero sequitur commune Rabbiorum in interpre-
tando vitium, quod consistit in affectatione omniscientiae cu-
iusdam & fictione hypothesium, quibus sumtis, difficultates
evanescunt. Vocem enim עָלָה v. 14. reddere audet CAPITE
ascendens, & ita nugatur: שְׂרָאָתָהּ עוֹלָה שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת שֶׁמַּעַלָּה
עוֹלִיָּה רִגְלֶיהָ לְמַעַלָּה וְהָ עוֹלָה רִאשׁוֹ לְמַעַלָּה כְּזָבִיל כְּנֻדוֹ שֶׁל שְׂאֵל
Vidit cum ASCENDENTEM, quod non secundum morem saeculi,
quo in summa ascendentes sunt pedibus suis in altum. Sed hic
ascendens est CAPITE in altum, propter gloriam Saulis.

Ego quidem existimo, verbum עָלָה *ascendit* (vir fenex)
respicere situm oppidi Endori. Notum est τοῖς φιλολογοῦσι,
BOREALIA in scriptura sacra haberi *pro superis*, facereque
terminum ASCENSUS; *australia* vero esse *infera*, & facere
terminum descensus, cum respectu ad eleuationem poli arcti-
ci. Atqui ENDOR fuit *boreale*, Rama autem, vbi Samuel se-
pultus erat, fuit australe. Situm enim est Rama in tribu Be-
niamin, sed Endor in tribu Manasse. Ios. XVII. 11. Sicut plurima
oppida Matth. V, 14. sic etiam Endorum forte in loco altiori posi-
tum fuerit. Tendens igitur Rama Endorum Samuel, potest dici

ascendere. Sumo itaque אֲרָץ in propositione: *vidi Elobim ascendentes EX TERRA*, cum אֲרָץ *dantur*, illa significatu strictiori, pro regione illa, quam femina manu sua ostendebat, unde strenuo aduentare videbat Samuelem. Conf. dissert mea de *repraesentatione actionis, tamquam subsidio hermeneutico.* Helmst. 1746. Non videbitur absorta haec opinio ei, qui versum 3. & 9. contulerit, ubi vox אֲרָץ terra etiam strictius de regione Israelitica intelligenda est, quod *articulus* innuit. Forte etiam domicilium vetulae in loco editiori positum fuit, uti totum Endorum. *Ex terra igitur ascendit!* idem sit, ac, *ex australi loco venit ad nostrum, magis borealem; e planitie depressa venit in collem nostrum, cui domus imposita.* Certum saltem est אֲרָץ proprie *depressum* notare Prov. XXV, 3. ex radice apud Arabes superflite أَرْض (araz) *depressum humilemque esse.*

* Unde Chaldaeus paraphrastes tam praegnans nomen אֱלֹהִים sic exprimere studuit: *vidi ANGELVM DEI.* Versio Hybri-Germanica, (sic voco, propter voces hybritas intermixtas, Teutonico-Germanicam): Ich habe Engel Gottes gesehen.

** Solet enim אֲרָץ de forma corporis usurpari, sicutי סִמָּה de facie.

§. XXXIII.

Ratio III.

Saul

IPSV

Samue-

lem A-

GNOVIT.

Ratio tertia, qua probatur, verum Samuelem Sauli obuium fuisse, haec est: quod etiam rex SAVLES V. 14. dicitur ipsam Samuelem agnouisse. Mirum fane, a tam paucis interpretibus hoc observatum esse. Duae heic occurrunt voces, in quibus pondus est.

§. XXXIII.

אֲנִי.

Prima vox est pronomen אֲנִי *ipse.* LUTHERVS quidem in versione sua id leuissima nota (es) attigit: *daß es Samuel war.* Anglica item iusto minus eius rationem in his verbis, *that it was Samuel,* habuit. Sed meretur id in meta-

metaphrasi notantiori voce eleuari. Quum enim haud inueniamus hanc verborum sequelam: **כִּי הוּא שְׁמוּאֵל** sed vltimo loco **הוּא** ita quidem ponatur **כִּי שְׁמוּאֵל הוּא** atque **שְׁמוּאֵל** cum **הוּא** per seruum Munach coniungatur: facile hinc patet, **הוּא** per *ipse* reddendum, nec pro *subiecto*, sed asseueratione praedicati habendum esse. *Sed agnouit SAUL, quod Samuel IPSE* (scilicet *adesset*). Omitti enim verbum substantiuum, *sum*, solere apud Hebraeos, nemini, nisi plane *Ave-*
rogatus, ignotum est.

§. XXXV.

Altera vox fontica est **יָדַע**. Non dicitur, **יָדַע** *credidit, persuasit sibi SAUL, coniecit, opinatus est*, quod Samuel ipse esset, sed fortius vocabulum a scriptore sacro electum est **יָדַע** *sed statim*, postquam mulier illa dixerat, (seu *tunc*) **אֲגָנוּוֹת** *Saul, quod Samuel ipse esset*. Verbum **יָדַע**, quod LUTHERVS expressit: *Da vernahm* (quasi intellectu tantum) Saul / non solum est mentis, sed itidem *sensus*, ac saepissime *cognitionem sensualem & experimentalem* significat, * atque *h. l. idem*
est, quod
vidit, **רָאָה**, *sensit*. §. 32. Sic illud h. l. accepit versio Iudaico-Germanica, ita habens: Und die Frau sah Saueel und schreye laut. Vtique autem hoc loco vocem **יָדַע** de *visuali* agnitione, & *intuitiua* Samuelis praesentisensione intelligendam esse, sole meridiano clarius euadit 1) commemoratione *gestus*, quo Saules reuerentiam erga Samuelem testificatus est v. 14. **וַיִּקַּד אֶפְיָו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ** *inclinavit syn-*
ciput, faciei connexum, leni motu, (more Europaeorum)
versus terram, deinde etiam (Asiatico ritu) flexis genibus & *totius corporis prostratione* decorum obseruauit. Quis vero gesticularetur ita coram nihilo? Quis credat, Saulem tam verecunde se compositurum fuisse, nisi ipsum

SAMVELEM, melioris saeculi consortem, his ipsis oculis suis vsurpasset? An fingimus nobis regem tam vecordem, vt coram bulla figurata in cado, & coram absente quodam, tamquam praesente, homine honorificos gestus modularetur? Marcuerint studia eius §. 25. sensu tamen communi & oculis nec SAVL nec adstantes duo amici priuati erant. 2) Accedit mentio magnae animi commotionis, timoris & horroris, quo attritus & enecatus fere, humi & deinde in lecto cubuit, teste versu 20. Hanc tantam trepidationem ortam esse ex adspectu ** SAMVELIS loquentis, & in eodem pallio, quod schismate illo fatali (pag. 38. 48.) insigne erat, ominose comparentis; adeoque indicium verae praesentiae eius esse, non possum quin existimem; memor, quod scriptura sacra ipsa *timorem* tamquam effectum & comitem singularis apparitionis ciuium beatiorum annotare soleat. מן פֶּסֶם, est primum alloquium cuiusuis angeli, ad homines missi.

- * Exempla, vbi יָרָא de *adpectu oculorum* corporeorum adhibetur, plura in promptu sunt, quam vt contractum chartae huius spatium ea capere descripta possit. Sufficiat quaedam allegasse. Gen. XXXIII, 13. יָרָא COGNOSCENS *es h. e. oculis tuis vides, quod pueri multi, & grex ouium & boues foetae apud me, oneri & curae mihi sint.* Deut. VIII, 2. *populum magnum & excelsum, filios Enakim, famosos gigantes, quos tu יָרָא COGNOVISTI h. e. vidisti, & audiisti quis &c.* Deut. XXXIII, 10. Nec surrexit propheta amplius in Israel, sicut Moses מֹשֶׁה יָרָא qui COGNOVISSET h. e. vidisset eum, *Jehouam nempe a facie ad faciem familiariter colloquendo & intuendo.* Conf. 1. Reg. VIII, 39. 2. Par. VI, 30. vbi יָרָא de clarissimo cognitionis genere inuenitur, qualem homines quidem *sentiendo* impetrant. Dan. II, 29. הוֹרֵעַ *ostendit tibi, rem oculis tuis subiecit.* Jes. LIII, 3. הוֹרֵעַ חֲלִי, & EXPERTVS *mor-*
bos.

Sauli fuit, quod hic verus ille Samuel esset. Quem vero Saul αὐτόπτης habuit pro Samuele indubitato, eundem ut nos quoque agnoscamus pro Samuele, sat multa suadent.

§. XXXVII.

Ratio III.

Lamentatio mulieris, quam terror peruaserrat.

Momentum quartum, quod loquitur, verum Samuelem in conspectum Saulis prodiisse, est *stupor, & anxius clamor mulieris*. Hic sane arguit, plane insoliti aliquid heic accidisse, atque feminam vidisse speciem plane diversam ab iis, quae in re hydromantica apparere solebant, & iam quoque appariturae fuissent, si superstitiosum tenebrem suum exorsa esset. Si nihil inusitati heic obvenisset ei, cur tantus horror eam incessisset? cur tam acuto & repentino clamore visum ostentum excepisset? Artem suam aquariam tam saepe iam luserat, ut consuetas figuras satis nosset. Nec erat, ut ideo frontem corrugaret, & prae horrore ad toruitatem formaret. Sed scriptor sacer, ut sciremus, verum Samuelem se oculis mulieris praebuisse, deliberata industria commemorat: וַתֵּרָא הַנְּשִׂא וַתִּשָּׁח וַתִּקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל v. 12. *Quum videret femina Samuelem: clamabat inusitato more voce magna*. Haec saeva, profunda, ululabilis & inaudita vociferatio, index est angoris animi singularis, quo correpta est mulier. Angor autem & terror monstrificus prodit, mulieri aliquid tremendum, singulare, inimicum, diuinum & perfectius, in occursum venisse.

Qui dicam nostrae sententiae scribunt, solent hac προφάσις uti:

- I. Mulierem non clamasse ob insolitam apparitionem, & praesentem prophetam mortuum, sed ob capitis periculum; quippe quum cognouisset, hospitem suum esse ipsum SAVLEM, eam metuisse, ne de vita sua actum esset, postquam parata fuerat ad necromantiam in hydria.

RESP. Distinguendi sunt duo terrores, quos ipse textus sacer secernit. *Primus terror*, quem toruo boatu testabatur, utique

que excitabatur *aspectu veri Samuelis*. Quid enim clarius, hoc ipso, esse potest ex his verbis? v. 12. וְתָרַגְתִּי אִישָׁהּ אֶחָד שְׂמוֹאל וְתִזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל (ecce causam formidinis, visionem!) SAMVELEM, hoc inexpectato adspectu commota, *sustulit vocem magnam*. Hæc separatim narrantur v. 12. estque Athnach in גָּדוֹל.

Deinde demum, viso Samuelis aduentu, quum compo-
neret has duas propositiones: Prophetæ, qualis Samuel, solent
non nisi reges & principes aditu suo honorare, p. 48; Hospes
meus statura eminet, atque, vbi curatius eum considerauero,
cogitoque viciniam castrorum, non dissimilis Sauli; quum ex
iis celeriter collegisset, hic ipse est! tunc nouo timore constrin-
gebatur, subiecitque: *Quare decepisti me, tu es Saul*.

II. Ad Saulem eo maiori specie fallendum, clamasse mulierem.

RESP. Nescio, 1) quid *clamor* ad fallaciam collaturus fuisset.
Solebat potius, testibus auctoribus profanis, nekromantia hy-
dromantica *muffitando* peragi. Submissa voce vtere! prima-
ria lex fuit; ceu *olla pipiens in terra* Jes. VIII, 19. C. XXIX, 4.
2) Auctor sacer non refert, eam, vt persuaderet Sauli, Samue-
lem adesse, clamores dedisse, sed testatur, *QVIA Samuelem*
viderat, clamasse. Jubemur igitur a sacris litteris, illum clamo-
rem non habere pro callido ad dolum *struendum* artificio, sed
pro effectu *iam conspecti veri Samuelis*. 3) Si non ex angustiis,
sed vafricie duce vociferata esset, adeoque iam antea nouisset,
hunc esse Saulem, non promptam se exhibuisset ad rem ollariam
exercendam. §. 26. & extremum periculum subeundum.

§. XXXVIII.

Probatio quinta, qua stabilitur, verum Samuelem se *Ratio V.*
SAULI ostendisse, est *praedictio futurarum rerum*, quae
nec diabolo nec humanae menti tam accurate constant, *Prophetia*
sed soli Deo patent Es. XXXXI, 22. XXXXVI, 10. *uentu*
comprobata. Verba sacra hæc sunt v. 19. וַיֵּתֵן יְהוָה גַּם
אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בִּיד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אֲתָהּ וּבִנְיָן עִמִּי גַם אֲתָהּ
מִיְּתֵן יִשְׂרָאֵל מִחֲנֵה יְהוָה בִּיד פְּלִשְׁתִּים Mitto iam tum sextu-
plicem

plicem nominis I E H O V A repetitionem, tartareo genio plane non conuenientem, *tum* ea, quae de translatione regni Israelitici in Dauidem, in grauissima hac oratione occurrunt, si quidem illa aliunde facile constare potuerunt. Sed ecce praeterea congeriem vaticiniorum! Indicitur 1) M O R S hominum principum, qua a) numerum & personas, *quatuor*, tu & filii tui, b) qua modum, *per Philistaeos*. 2) T E M P V S mortis, (מחר cras, vno eodemque die imminente.) 3) *Exercitus Israelitarum* P R O F L I G A T I O, (Iehoua dabit Israel tecum in manus Philistaeorum.) 4) *Corporis Saulis ignominiosa tractatio in manibus Philistaeorum* (tecum.) 5) *Amissio CASTRORVM Israeliticorum*. (Etiam CASTRA Israelis dabit Iehoua in potestatem Philistaeorum.) Haec singula accuratissime impleta sunt, συγχρότως profecto, quam vt ii, quibus praeconceptae opinionis vis non oculos & mentem ademit, haud perspicerent, ea diuinitus praedicta esse. Euentus, inquam, impressit illis dictis diuinae originis vestigia. Nec insuper habendum est, a) scriptorem sacrum tam studiosam operam complemento illi monstrando consecrare. Nam I. Sam. XXXI. nihil omittit, quod ad testificandam consensionem praedictionis cum re ipsa facere potest; immo vero singula momenta bis, terue repetit. 1) v. 2. *Inhaeserunt Philistaei Sauli & filiis eius, & interemerunt Ionathanem, Aminadab & Malkisua; & vulneratus est Saul*, itemque v. 6. יָמָת שָׂאֵל וְשְׁלֹשָׁת בָּנָיו & mortuus est Saul & tres filii eius. 2) v. 1. τὸ cras in immediata connexionem per copulatiuum latet; ET Philistaei ultro *inuadebant statim Israelitas*. 3) v. 1. וַיָּנוּסוּ & fugiebant viri Israel & cadebant vulnerati in monte Gilboa 4) v. 9. *inueniebant corpus Saulis Philistaei, & absciderunt caput eius, suspenderunt corpus moenibus Bethsanis*. 5) v. 7. *reliquerunt ciuitates, & fugerunt, & venerunt Philistaei, & HABITARVNT in iis*. b) Nec statim obmutuisset S A V L E S, nec, viribus prae subitanea moestitia deficientibus, in humum collapsus esset, nisi singularis vis eius, qui S A M V E L E M ἐπελάγιον miserat, animum Saulis perculisset, ac verba haec, tamquam verba diuina, per *verum* Samuelem prolata, nobilitasset. **

diuina.

* I. Obiicitur contra haec ab iis, qui laruatum quendam a *diabolo* Samuelem heic videre malunt:

A) *Mendacium contineri verbis citatis duplex*; patrem mendacii igitur Joh. VIII, 44. potius quam verum Samuelem ea enuntiauisse.

a) In eo, quod dictum sit, *proelium sequenti die euenturum esse*, quod tamen post biduum demum euenisse videatur.

RESP. Non dicam, מחר heic παχυλῶς sumi, vt Gen. 30. 33. Jos. III, 6. 7. conf. NOLDII *Concord. partic. Hebr. Chald.* p. 599. GLASSIUS *Philol. Sacr. L. III, Tr. 5. p. 946.* (Lips. 1725.) Sed strictissime sume *cras* (nam decet in vaticinio,) & tamen expedita res est. Fac enim, hora XII nocturna Saulem peruenisse ad mulierem; & post horam I apparuit Samuel, atque illud vaticinium edidit. Nam caerimoniae obbariae nullum tempus absumserunt, quippe iis non opus fuerat §. 26. Imo ne praeparatoria quidem molimina omnia peracta sunt. Endor non longo interuallo dislitum fuisse videtur a Gilboa. BUNTINGIUS in *itinerario script. f. p. 124.* dicit, unum milliare. Sat itaque temporis restitit Sauli, reuertendi in castra sua; & dimicandi cum hostibus, (mox irruentibus, & repentino hoc incurfu praeuertentibus mandatum Saulis, vt filii sui praelio ne interessent.) antequam spatium illud, quod מחר *cras* vocatur, euanesceret. Tenendum enim est, Hebraeis νύχθήμερον, ערב ופקר, Psalm. 88. 2. totum diem cum annexa nocte (trita in vulgus voce ענה) *hodie*, CRAS, *postridie* κ. τ. λ. nominari.

b) In eo, quod spectrum pronunciauerit, vel *beandum* esse Saulem, vel probos filios Saulis cum Saule *condemnandos* esse; in verbis nempe: אתה ובנך עמי tu & filii tui MECUM eritis. Vtrumque autem a vero esse remotissimum.

RESP. Quo anima Saulis delata sit, iam haud disputabo. Hoc dico, omnem illam accusationem dilemmaticam fundamento destitui. Nam phrasis עמי MECUM eris neque beatitatem neque condemnationem infert, sed solum

A) *discessum ex hac vita.* Samuel enim, qui dicit MECUM eris, sese considerat talem, qualis erat, nempe tamquam ciuem עמי. Confecta res est, simul atque, vt par est, hoc dederis, cum IOSEPHO, qui l. c. dicit, *Samuelem ex addon venisse.* Iam enim meminervis, quid proprie.

H

I) SIGNI-

1) SIGNIFICETVR voce שְׁאֵל. Ea, descendens a שְׁאֵל quæstuit, desideravit, appetiit, vi huius originis, proprie notat α) statum desideratum, oculis non visibilem, abstrusum & ABSCONDITVM iis, qui in his terris militant, q. d. αἰδῆς pro ἔδῆς. Aludit eo Bildad Suchita Iob. XXVI, 6. שְׁאֵל נִגְרָו reiectus est coram eo Deo locus ille abditus, a nostro conspectu remotus. β) locum semper desiderantem & plura poscentem, INSATIABILEM. Respicitur ad hunc significatum Prov. XXX, 15. 16. ubi Scheol accensetur illi triadi, quæ exsatiari nequit. Resultat ex utraque hac notione valor hic: τὸ שְׁאֵל est conditio, siue laeta siue tristis, in qua animæ sunt post dissolutum cum corpore suo commercium, vita animarum in saeculo, quod praesenti (אֲרֶץ הַחַיִּים) terrae viventium Gen. 42. 38. Ps. 30, 4.) oppositum est; optimeque vertitur Ψυχολογείον. Mens igitur Samuelis in effato isto: tu & filii tui mecum eritis, haec est. Eritis Scheolici! Existetis in statu illo α) qui vos oculis hominum huius vitae subducit; euitare haud poteritis, quin crastino die deueniatis in eum locum, β) qui, semper capax, saturari non potest. Quid hoc sibi vult? praeter hoc: Eritis in statu mortuorum, non amplius in eo, in quo nunc estis constituti, sed in eo, in quem ego iam ante aliquod tempus sum transpositus. Haec latissime patens significatio corroboratur etiam

2) IMAGINE, quam libri diuinitus dictati τῷ Scheol passim assignant. Pingunt illud spatiosissimum animarum hospitium, (cuius vniuersi nomen שְׁאֵל esse modo dixi,) in duas amplissimas classes distinctum, quarum vna felices capit, altera cruciandos custodit. Confer phrasin Luc. XVI, 26. μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα hiatus magnus ἐστὶν ἡμετέροις. Vnde procline est visu, in SCHEOL commorari, nec idem esse ac gaudiis caelestibus frui, nec idem ac tormentis angere. Ex diuersitate subiecti recipiendi, vel digni sede beata Gen. 37. 35. Ps. 88, 4. Ps. 16, 10. vel indigni, alterutrum harum idearum fluere possit, minime autem e communi nomine שְׁאֵל. Samuel igitur, dicens: eritis MECUM, videlicet in שְׁאֵל, magno illo φροντιστῶ animarum bipartito, sed aliud nullum verbulum adiiciens, neque damnat, neque beat.

B) Inuitationem tamen ad meliorem frugem inesse simul huic phrasi, quæ Samuele dignissima est, admiror. Selegit hanc humanissimam & amantissimam diuinus nuntius e multis

tis aliis prudentissime, non solum vt indeterminatum modeste relinqueret, in vtrum *שֵׁל Scheol* domicilium Rex deferendus sit? verum etiam vt tum nutu huius initioris vocabuli *partim* spem SAULI subobscuram faceret, vtique fieri posse seria ad DEVM conuersione, vt aeterna supplicia effugeret, atque aeternae pacis, in consuetudine cum Samuele iucunda, potiretur; *partim* vt, se hoc optare, declararet. Si LEO ALLATIVS hunc molliusculum loquendi modum, vt decebat, obseruasset, non tam durum eius de hac oratione decentissima futurum fuisset iudicium; in qua omnia, venditat, ad Saulem in desperationem coniciendum comparata esse.

B) *Diabolo, tamquam CARNIFICI, reuelatas diuinitus esse has necesse*, arbitratur AVG. PFEIFFER in *dubiis vexatis script. S.* p. 379. (Lips. a. 1713.)

RESP. Non liquet, cacodaemonem omnes impiorum mortes perficere. HERODES Agrippa, in CHRISTI discipulos, vt Iudaeis gratior esset, fauens, dicitur Act. XII, 23. percussus ab *angelo Domini*, adeo vt ex verminantis alui morbo inter magnos dolores periret. Per *angelum Domini* autem intelligere *angelum desertorem*, parallelismus N. & V. T. minime permittit. 2. Reg. XVIII, 35. itemque Es. XXXVII, 36. docemur, *angelum Domini* in castris Assyriis 185000. hominum stragem fecisse, siue per fulgura Is. XXIX, 6. C. XXX, 30. siue alio modo. In Aegyptiis submergendis Exod. XLIII, 19. 20. *angelus Dei* partes habuit. Percussor primogenitorum Aegyptiorum fuisse videtur bonus, (non obstante Ps. LXXVIII, 49. rectius intelligendo). Sodomitas perdiderunt *angeli boni*, ipsis testibus Gen. XVIII, 13. Hebr. XIII, 2. Multo minus palam est, pios, vbi occumbunt, ab infernali dracone occidi. Iobi vita reseruatur, quum fortunae Iobi ei permitterentur Job. I, 12. conf. Luc. XVI, 22. Ps. XXXIII, 8. Ps. LXXXI, 12. Piorum aliqui saltem in exercitu Israelitico fuerunt. Eos ac pium Iona-thanem a diabolo trucidatos esse, incongruum dictu est. Si vero diabolo, tamquam lictori, tota ista clades i. Sam. XXXI, 1. seq. non adscribenda est: nec opus fuit reuelatione tam singulari de Saulis & filiorum eius trium obitu, tam mature, ante confertum proelium, prout dictitant, facta.

Quod concedo, hoc est, malignum spiritum iurgia 1. Cor. VII, 5. & bella Job. I, 14. Dan. X, 13. pro virili inflammare; & accepta singulari venia diuina, etiam amicis Dei externa quaedam incommoda inferre posse 2. Cor. XII, 7. 8. 9. Apoc. XIII, 13. coniungendo causas naturales, sed non tollendo. Job. I, 12-19; praeterea autem, uti multa, praecipue futura contingentia, ignorantem Gen. XLI, 9. Dan. II, 11. ideoque oracula ambigua loquutum, sic etiam valde circumscriptum canem esse. Job. I, 10. Gen. XXXII, 1. 2. Reg. VI, 17. Zach. III, 7.

Qui mulieris Endoreae heic omnia peracta esse sciscunt, sic instrunt argumenta sua: I. *Ipsa dubitans pronuntiauit illa verba v. 12. mulier, & forte fortuna impleta sunt.*

RESPONDEAT, quamquam alio scopo, vir in maxima laude positus: „*Quis vitae suae non consulit? Capitis profecto in periculum potuisse incurrere feminam, si falsa narratione regi illufisset, vel exemplo Michae patet, quem Ababus in carcerem misit, se redeunte incolumi, sine dubio occidendum* 1. Reg. XXII, 27. *Quis audet meras coniecturas de maximis malis regibus proponere, nisi qui vitae suae pertaesus est? Experiatur talem audaciam, qui feminam tam audacem docet, in se: continuo sentiet, an eodem animo mulier potuerit esse affecta. Scilicet in capitis periculo notabili declinando, in quo nullus non defixus est, fingitis stultissimam feminam; in coniiciendo autem grauissimi belli exitu, regisque periculo alieno magis prudentem, quam STATUS MINISTRUM exercitatissimum. Quae, quomodo cum veritate conciliari queant, equidem nescio.*„ Insigne momentum trahit, puto, quod illa praedictio tunc dabatur, quum mulier iam desierat nescia esse, quod hospes suus esse Rex.

II. *Prudentia sua illos euentus mulier praecepit*, pergunt. Nam

A) *Hebraeos proelio inferiores discessuros esse*, id colligere potuit ex eo, quod Hebraei fortitudine & numero inferiores erant.

RESPONSIONEM repetamus e libro, qui certus perpetuae estimationis eiusdem modo laudati viri testis est. *Atque* 1. Sam. XIII, 6. *profugi erant a Philistaeis Hebraei, solo ferme in castris manente SAULE, nec tamen secutum est infelix*

felix proclium. Aegre etiam parebant Hebraei, immo vero obtreſtabant Saulem i. Sam. XIII, 4. Nec tamen non poſt-haec vicit. Annon ea poterant ſagae venire in mentem?

B) Colligere, inquiunt, potuit mulier filiorum Saulis occiſionem ex nota cupiditate eorum in pugnando, repudiato fugiendi conſilio.

RESPONDET idem ille vir excellens: „Nota quoque debuit mulieri eſſe pietas JONATHANIS, quae ſemper DEO grata quaeque pro illorum temporum ratione maiorem incolumitatis futurae ſpem praebebat, ac nunc quidem, ubi meliora compenſantur. Et quomodo potuit in Davidem cadere ſuſpicio agitati de occidendis regiis gnatis conſilii? Per Palaſtinam omnem tum vulgata fuit amicitia, quae inter DAVIDEM & JONATHANEM intercedebat.„ Diſceſſio enim Davidis ab exercitu Iſraelitas infeſtante, non ſine prouidentia diuina facta i. Sam. XXVIII, 11, praeteruehebatur notitiam obbariae.

SECTIONO III.

QVOD DEVS IPSE CAUSA SIT APPARITIONIS

SAMVELIS. §. 39 - 41.

§. XXXVIII.

Quum verus, qui hanc vitam liquerat, Samuel ſe Sauli praefentem exhibuerit (Cap. I. Sect. II.), id inter *miracula* & ſeriem euentuum ordinis ſublimioris numerandum eſſe, nemo non conceſſerit, qui TVM nouit, quibus notis prodigia dignoſcenda ſint, TVM perpendit, eiſmodi reſurrectiones a naturae curſu haud proficiſci. Neque vero niſi *diuina* virtute hanc miraculoſam Samue-
lis reproductionem praefari potuiſſe, vix diffitebitur quicquam. *Benedictus ſit IEHOVA, faciens mirabilia ſolus!* ꝑ. LXXII, 18.
*) Certum eſt, ſolum Deum mortuis imperare Cohel. XII, 7. Sicuti vnicus requiſitis eo perfectionibus & dominio neceſſario praeditus eſt. Ipsi enim ſoli τὸ ζῶντος τοῖς νεκροῖς tribuitur Rom. III, 17. 2. Cor. I, 9.

Deut. XXXII, 39. 1. Sam. II, 6. Nehem. VIII, 6. Ps. LXXX, 2. 3.
 β) Nec citra consilium bis, 1. Sam. XXV, 1. non modo, sed etiam
 Cap. XXVII, 1. memoratur, Samuelem *re vera mortuum, sepultum-
 que esse*. Id eo tendit, ne quis dubitet, qui heic colloquium Samue-
 lis cum Saule legit, vi singularis mandati diuini Samuelem remissum
 esse. Haec a legibus naturae exceptio pro exstantiore spe-
 cialis prouidentiae documento habenda est, nitens finibus
 Dei, praeter istos §. 28. indicatos, plurimis, & sine dubio
 sat magnis; quamquam humanae caligini haud perspe-
 ctissimi sint.

Qui gloriam huius miraculi Deo eripere laborant, *quatuor* difficul-
 tates opponunt.

I. *Scripturam sacram disertis verbis non testificari*, quod DEVS
 Samuelem ablegarit.

RESP. Nego *maiores*, disertam testificationem requiri. α)
Confectario ἀστυάτω. Id plus iusto probat. Nam si nihil
 verum esset, nisi simplicissimis verbis affirmatum, cessaret
hermeneutica. β) κατ' ἀνθρώπων. Nec disertis verbis in textu
 sacro asseritur, diabolo vel mulieris technis aduentum Sa-
 muelis tribuendum esse. Iste igitur *medius terminus* si esset
 acutus, vos ipsos etiam eius acies iugularet. Huc vsque
 pari Marte pugno. Ne huiusmodi quidem inuenimus tex-
 tus seriem: *Postquam carmen incantatorium absolutum erat,
 vel postquam femina imposturas praemisera: conspectus est
 Samuel.* b) *Fulget virtuali testificatione* indoles totius nar-
 rationis sacrae §. 30. seq. peropportune lectores monens v. 3.
 de vera morte Samuelis, atque tot referens indicia, verum
 Samuelem praesto fuisse, quae prudentem & attentum le-
 ctorem praeterire nequeunt. Si verus Samuel fuit, §. 27-38.
 eo ipso iam euidentis est, non nisi a Deo eum missum esse.

II. Obiicit MARTINVS CHEMNITIVS *Parte III. Examinis con-
 cilio Tridentini* (Francof. 1578.) pag. 226. Saul expresse
 fatetur: *Dominus recessit a me, nec ultra respondit mihi nec
 per prophetas nec per somnium.* Quare non credibile esse,
 Deum iam ei per miraculum respondere, & sic tantopere
 honorasse.

RESPONDEO negando *consequentiam*. a) Substernitur enim illud falsum principium: *iram Dei esse immutabilem*, necesseque esse, quem ira diuina per biennium pressit, eum illa perpetuo premi; eum, a quo **DEVS** recessit subtrahendo beneficia quaedam externa, & successionem posterorum in regno, eum prorsus a **DEO** destitui. Nonne fauor diuinus reuerti potest ad hominem, qui defleuit peccata sua, gratiamque Domini, in Messia recuperandam, anhelat? ad hominem, in quo ea effecta sunt ista derelictione temporaria, quae **DEVS** efficere per eam voluit? Misericordiae ianua non clausa est. Iudex iam differens responsionem, tandem respondet. Vel iudex inter homines, qui ad interrogationem profligati hominis semel & iterum siluit, solet tamen tandem responsionem ei impertiri, quamquam non gratam, quando videt, ad extrema eum delabi. b) Inuerti potest argumentum: *Si Deus nec per somnium, nec per prophetas responderat Sauli interroganti*: credibile est eo magis, Deum reuelatione praeter ordinem eum iam corrigere studuisse. Vt silentium illud, quod ad testificandam indignationem necessarium fuerat, compensaret, Saulemque ἀναπολόγητον praestaret; si quidem ista nocte nec homo propheta, citra miraculum, eo ipso momento deduci ad Saulem potuisset. c) Non vnice propensae voluntatis diuinae significationem dedit, nec honorificentissima Sauli ista Samuelis apparitio. Nam nuntius non suauissimus, sed minis & increpationibus plenus fuit. Licet igitur eum dudum reiecerit, licet iratus fuerit ei: haec ira tamen non tollit reuelationem. *Et impiis miracula fiunt* 1. Reg. 10. & 20. 2. Reg. 7. & 8.

aa) Loquitur enim **DEVS** saepe in ira. Fieri igitur potuit saluis verbis istis v. 15. 16. vt Deus per Samuelem in malos ausus Saulis inueheret.

bb) Facit quaedam propter alios. Sic Achazo, etiam inuito, & alia cupienti, *signum dedit* Es. VII, 12. 14. Bileamo indigniori exhibuit, certo consilio, quae ille non multum optauit. Num. XXII.

III. Obiectio tertia ab OCCASIONE FOEDA desumitur, hoc modo: *Contra expressam prohibitionem* Deut. XVIII, 11. Lev. XVIII, 31. XX. 6. **SAVL** vetulam mantica[m] consuluit. Hinc non est credibile, quod Deus iusserit Samuelem, *apparere Sauli*. Honorasset enim rem obbariam. **RESP.**

RESP. *Negó consequentiam.*

- a) Valeret haec argumentatio, si diceremus, DEVM permisisse mulieri diuinariae, vt *ipsa* suis artibus & execrationibus Samuelem excitaret, arcesseretque. Si Samuel iussus esset, superstitiosis incantationibus impiae lamiae obsequi: videretur vtique DEVS auctoritatem attribuisse rei vetitae, approbasse hanc, atque sic pugnasse contra sanctitatem suam. Sed mulieris praestigiae minime fuerunt ratio visibilis aduentus Samuelis. (ne prouocauit quidem eum §. 26.) sed praepotens Dei liberrimi voluntas. Nec arte magica inductus est Deus, vt mitteret dilectum suum, sed aliis sapientissimis consiliis §. 28. occasionem dante Saule, primo Israelitarum rege, extremam infortunii lineam experturo.
- b) Retorqueo neruum: Si contra interdictionem diuinam Saul ad manticam Aeliam Laeliam accessit: minime alienum est, *Deum superuenisse transgressioni, illicitumque propositum disturbasse.* Dignissimum enim est perfectionibus diuinis, peccata impedire, castigare peccatores; dignissimum, in casibus & personis *singularibus* (p. 32. 42.) id praeter ordinem fieri. Vt plurima in V. T. *minus ordinaria*. Apparitio nuntii iudicis inter homines, qui vetita moluntur, non est *approbatio*, malarum actionum. Adfert saepe increpationem. Tantum abest, vt apparens SAMUEL testimonium perhibuerit rebus magicis, vel honestarum rem obbariam §. 24. 25. vt potius eam damnauerit. Grauiissime enim sic reprehendit Saulem v. 15. 16. 17. *quare commouisti me ad educendum me? cur exercendum vis id, quod DEVS detestatur? Quare rogas me, & audes expectare, vt manes mei in aqua figurata tibi aliquid, inter caerimonias absurdae anus, significant? praesertim quum Dominus recesserit a te?* τίς κοινωία φωτὶ πρὸς σκότος; 2. Cor. VI, 14. Incredibilem etiam terrorem animo SAULIS infudit praesentia sua, pro poena habendum. v. 20. 23. Si Saules blandiri sibi potuisset: non ita statui: *flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo*, sed minus *prauum fuit consilium meum*: SAMUEL vel ipso aduentu suo foeditatem instituti Saulis manifestat, & ita reprobatur, vt hic gloriari non posset, quod Arabes de honorificis salutationibus solent:

شرفنونا سيدى بحضرتكم: Ihr habt uns geadeit,
mein Herr, durch eure Gegenwart. Id

III. Obiectio denique repetitur a contemptissimo loco, vbi Samuel apparuisse dicitur, ita instructa: *Dedecere infinitam sapientiam, latibulum sagae & officinam magicam miraculo illustrare.* Id volunt verba viri ingenio supra ceteros eminentis: Ist das dem allerhöchsten Wesen anständig, einen seiner größten Knechte in das Haus einer Betrügerin und Teufels-Dienerin zu schicken?

REGERO 1) Loca in se nullam culpam contrahunt, sed homines iis abutentes. *Terra est domini*, & ea omnia, quibus aedificia constant. Ps. 24, 1. Fugere deberent singulas aedes angeli, quia ubique peccatores foedi, licet non sint obbarii, habitant. Sed ingressi sunt boni angeli vel foedam urbem Sodomam Gen. 19, 2. Incertum, an *saga* fuerit mulier? OB-
BARIA fuit §. 12, 24. Incertum item, an domus eius *officina* hydromantica fuerit. Videtur rarissime rem illam exercuisse, nec multum innotuisse ea, quia, exterminatis reliquis *obbis*, ipsa tamen in Saulis regno restabat. Nullum video fundamentum, cur domicilium impediret τὸ Σοφῶν consilia.

2) Planum est e textu sacro, Samuelem non ob feminam maculis pollutam, quae in fugam dabatur §. 28. III, sed ad *Regem*, Dei in terris Israeliticis vicarium, venisse, qui iam quidem in hanc domunculam secesserat.

3) Venisse ut iudicem, interdicentem, corripientem. (p. 64.)

4) Loco nullo magis indigebat SAULES institutione & castigatione diuina, quam hoc ipso.

§. XXXX.

Quis adeo mitteret nuntium sanae rationi, ut autumaret, pro lubitu posse malos homines beatis regni perfectissimi ciuibus turbas facessere, easque arcanis artibus deuocare, quocumque & quandocumque velint.

Minime vero mulier auctor apparitionis fuit.

Audio haec dubia:

I. Dicit mulier v. 21. *Eccē ancilla tua obediuit voci tuae, & posui animam meam in manum meam.* Tribuit ergo sibi productionem Samuelis.

RESP. I. Nego hanc CONSEQUENTIAM: *tribuit sibi, ergo verum est.* α) Si humanitatem meretur illa femina: accusarem eam *mendacii logici*. Putauit forte, commissa *fallacia causae, non causae*, sibi aliquid huius rei acceptum ferent.

ferendum esse. β) Sed suspecta magis est *mendacii ethici*, profligatissima bipes, non fide sed fuste digna. Probe sciuit, se ne inchoasse quidem lusus suos, sed de praeparando vase primum cogitasse, quum SAMUEL iam adstaret. Sed hoc reticuit, immo, (ceu aslolet fumos vendere hoc hominum genus) alia simulauit, vt mercedem acciperet. Lucri cupidinem eius sapit etiam haec exaggeratio: **אֲשִׁי בַּיָּדִי נָפְשִׁי בַכֶּפֶי**, posui vitam in manum meam, h. e. vitam summo periculo exposui, vitrum pretiosum.

- 2) *Nego ANTECEDENS* - - - obediui. Verba enim illa etiam de *conatu*, in futuro periphrastico valere possunt; ita quidem: ecce ancilla tua OBEDIRE VOLVIT voci tuae. Altera propositio, (nisi eam de terrore acceperis, qui, viso ἀπὸ μάχωνης Samuele, feminae attonitae fere animam expressit) itidem sic reddi potest: Ἔ POSITVRA ERAM animam meam in manum meam, parata eram, contra regiam prohibitionem, obba mea diuinatoria vti.

Hebraeorum enim *verba completiua* saepe INCHOATIVE intelligenda esse; *actualia* autem, de proposito, praeparatione & conatu tantum, hoc neminem latet, nisi qui ad ea torpet, quae omnium philologorum vocibus frequentantur. Congessit quaedam exempla Glasius in *Philol. Sacra Lib. III. Tract. III. can. 7. 8. p. 751.* quibus quaedam addere non intermittam. Gen. XXXVII. 21.

מִיָּדָיו eripiebat eum, h. e. eripere STUDEBAT e manibus eorum (er hätte ihn gern gerettet) Exod. VIII, 15. **שִׁלַּחְתִּי** emisi manum meam, ich hätte können meine Hand austrecken. Psalm. LVI, 2. **אֲנֹכִי אָכַלְתִּי** deglutiit me homo, actus completus pro solo conatu accipiatur, MEDITATVR, QVAERIT, me absorbere. CXXXIII. 3. Inimicus meus **כָּבַד** CONTVDIT vitam meam ad terram h. e. contundere proposuit sibi. Matth. XVII, 11. ἀποκαταστήσει restituet, h. e. restituere conabitur. Joh. I, 9. ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον illuminans, h. e. illuminare studens omnem hominem. VI. 17. ἤρχοντο veniebant, pro venire studebant. X, 32. 33. διὰ τί οὐκ ἐργάζεσθε με; ob quale illorum operum lapidatis me? pro lapidare studeatis. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λαθάζομέν σε, ob bonum opus non lapidamus te. h. e. lapidare

lapidare studeamus; sic explicatur Joh. X, 31. ἐβούλοντο λίθους, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Aptissimus hic locus est, qui nostrum tueatur. Nam sicuti Judaei congerebant primum lapides, & tamen hoc praedicatum sustinent λιθάσῃ lapidant: sic de obbaria illa dici potest **המעשׂה** obediuit, licet in eo tantum esset, vt vas & aquam comportaret. Joh. XXI. 3. ἐρχόμεθα venimus, h. e. venire volumus. Jes. 53, 9. dedit, h. e. daturus erat. Exod. 33, 19. cuius miserturus eram.

II. Samuel tribuit apparitionem suam Saulis interrogationi, adeoque mulieri interrogatae, dicendo v. 15. **למה הרגתני להעלותי** quare me inquietasti, vt ascendere faceres me?

RESP. Verbum **הרגתני** commouit 1) vel de voluntate & conatu accipiendum est, p. 66. Non dicit, inquietatus sum, sed quare commouere me **STVDVISTI** superstitionis artibus? 2) Vel de occasione, Act. 1, 18. 1. Reg. 18, 9. h. e. Cur ansam das, vt a Deo iubeat heic denuo comparere? Gratus quidem labor mihi est, ratione DEI volentis habita, sed non ratione impietatis tuae est iucundus. Hoc modo **הרגתני** nouum indicium verae apparitionis Samuelis est, quia corpus loco moti, e sepulchro, Rama Endorum. 3) Vel eo significatu h. l. sumendum est, quem tam multis locis Prou. 29, 9. Jes. 14, 9. C. 23, 11. C. 32, 11. C. 37, 28. 1. Samuel. 7, 10. Jer. 50, 34. Joh. 6, 9. 6. C. 12, 16. sibi vindicat, & quo idem est, ac indignationem alicui mouere, h. e. quare laceassis improbationem meam, ista fere insania? dum me deastrum quasi facis, qui, velut vbique praesens, in dolio tuo coriaceo responsi aliquid tibi det, inuito etiam DEO, cuius totus sum?

§. XXXXI.

Nec in viribus diaboli positum est *excitare mortuos*, Nec diabolus. & quemcumque vel vnicum hominem, vere extinctum, vitae restituere. Hoc enim DEI vnice opus est §. 40. A) Multo minus malignus spiritus potestatem habet in Domino defunctorum. Miserae essent triumphantes animae, tam magnificis nominibus in scriptura sacra insignitae, si satanae tyrannis intra consummati regni CHRISTI limites protenderetur. Non vocari

LXVIII

vocari id posset *liberum ab omni malo*, 2. Tim. IV, 18. nec illud, implemet mensuram reliquorum, quibus id commendatur, nomen suauissimorum.

Ac si quis contenderet: *diabolum exanime* SAMUELIS corpus e sepulchro eius domestico 1. Sam. XXV, 1. abstulisse, idem animasse, atque ex eo Saulem allocutum esse; nae is affirmaret, quae, rationibus accuratius initis, neganda esse ipse cognosceret. Quemadmodum enim DEVS amicos suos totos, viuos non magis quam mortuos, amat, sic in pretio etiam habet corpora eorum.

Hoc elucescit 1) TVM e testimoniis sacris: e. c. Ps. XXXXIII, 21. שָׁמַר כָּל עֲצָמוֹתָיו Deus custodit omnia ossa eius (nempe iustificati per Christum v. 20. dilectum illum Eph. I, 6. qui pignus huius amouendae laesionis fuit) demonstrans veritatem oraculi sui 1. Sam. II, 30: מְכַבְּרֵי אֲנִי הִנְיָהוּ honorantes me honorabo. Ps. CXVI, 15. Pretiosa est in oculis Iehouae mors amicorum eius. Cant. VII, 10. 2) TVM ex curae diuinae circa mortuos exemplis: Quod ABRAHAM, Is. & Iacobi monumentum sepulchrale inter barbaros populos, Hethitas & Cananitas, illaefum mansit. Gen. 32, 17. Quod corpus MOSIS sepelire DEVS ipse dignatus est, atque diaboli contra illud conatus inhibuit & infregit, Judae. v. 9; Quod DAVIDIS sepulchrum haud fuit vastari, quotcunque & quam varii hostes interea temporis Hierosolymas vexarint, multaque alia antiqua ibi disturbarint. Jerem. VIII, 1. Baruch I, 24. 25. Poterat suo tempore Petrus ad cineres Davidis praesentes prouocare, Act. II, 29. καὶ τὸ μνημα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Quod Bethelae PROPHETAE, quamquam lapsi, tamen pii, monumento 2. Reg. XXIII, 18. pepercit. Dixit enim, qui diuino moderamine impellebatur 1. Reg. XIII, 2. IOSIAS: *finite eum quiescere, nemo moueat ossa eius*, quum tamen spurios prophetas, sepulchris exemptos, concremaret. Referri huc possit etiam, quod filius Dei haud dedignatus est, funeri probi iuuenis, sub comitatu ὄχλου τῆς πόλεως ἱκανοῦ elato, Luc. VII, 11, *appropinquare*. Sic enim festinans, vt obuiam veniret honorifico comitatu, & apparatus publicum minime reprehendens, declarauit, solemnina publica, quibus honor fit piorum corporibus, sibi minime displicere. 3) TVM ex dignitate humani corporis, quale filius Dei assumpsit Hebr. II, 14.

II, 14. immo vero ex eo, quod corpora regenitorum sunt *templa Spiritus sancti* 1. Cor. VI, 19. 2. Cor. VI, 16. *membra Christi* 1. Cor. VI, 15. XII, 27. Rom. XII, 5. Eph. V, 23.

Quum igitur tantum piis tribuat Dominus: quis credat, eum turpissimo genio permittere, ut corpora illorum effodiat, rapiat, atque in ea irrepat? Qui populis instinctum dedit, ad suos sepeliendos, eosdemque horrore effossionis cadauerum perstrinxit; qui piorum, quum heic degerent, corpora custodiuit, nonne idem cura eorum, quando in terra reposita sunt, vlla tangeretur? An putamus, Deum tam parum sollicitum fuisse de SAMUELIS suo, qui fuerat gloriae diuinae vindex & idololatriae expugnator acerrimus, populi pater, baculus infirmorum, tutamen innocentium, ut sanctae animae instrumentum, corpus eius, ut ea membra, quibus Spiritus sanctus ad optima quaeque opera usus fuerat, iam impuro spiritui obsidenda atque auriganda traderet?

Quod aliis in mentem venit suspicari, *diabolum schema Samuelis induisse*, seu ex aere confinxisse aliquid, quod eum quam maxime retulerit, huic autem phantasmati pallium quoddam seu speciem eius circumiecisse, id non minoribus incommodis premitur. PARTIM enim migrant illi auctoritatem diuinae narrationis, quae nihil de figura dicit, sed sic habet §. 30: *Samuelis* manes, ex desiderio Saulis, in aquis, igni foueae imponendis, ac discoloribus figuris explorandos fuisse, §. 12. 24. *Samuelem* ab artificio visum, *Samuelem* a Saule agnitum esse, *Samuelem* ex Saule quaesiuisse, *Samuelem* Sauli respondisse, *Samuelem* Sauli omnem fere hilaritatem eripuisse.

Qui tam iniusti sunt, ut haec verba negligenda esse, dictitent, ii suspectos se reddunt exigui erga veritatem amoris, suspectos, quod ipsorum verbis parum fidendum fuerit, si forte aliquid ore vel scripto relaturi sint. Videntur ex suo ingenio aestimare diuinum scriptorem. Ut enim sumus, sic libentissime alios iudicamus.

Sed mirifice fallimini, o homines! parati siue ad mentiendum, siue ad mentem vestram amphiboliis exquisitis infarciendam. Sitis procliuiiores ad locutiones *κατὰ δόξαν*, aliter sonantes, aliter intelligendas! oblituri sitis leges historiae capitales: „*Le deuoir de l'historien est, de raconter les choses passées, comme elles sont arrivées. Il doit faire plus état de la vérité, que de son interet, ou de sa passion. Car c'est la seule diuinité, à laquelle il doit sacrifier, sans se soucier de reste.* (Quick all to follow Truth.) *Le plus grand seruice, qu'on peut rendre au public, c'est, lui dire la vérité.* „Scriptor facer historiam scripturus scripsit historiam; h. e. scripsit sincere res gestas, minime reluctante veritate. Scripsit perspicue optimus verborum suorum 1. Sam. XXVIII, 13-20. (6. 30. & seq.) interpret capite XXXI, 1-7. vbi complementa oraculorum *vatis* recenset. Haec sollicitiori cura recensere, nihil aliud est, quam iudicium suum exferere, rem *diuinis* machinis actam, & *verum* Samuelem praesto fuisse. Hoc autem iudicium eius quo valet, quam eo, vt nostris palantibus subinde iudiciis optimam metam, tutam viam ostendat?

PARTIM eiusmodi *μυθήσεως* permissio repugnaret summis sanctissimi Numinis virtutibus, quod fidos sui cultores ludibrio haud exponit, quod fraudibus Satanae obicem ponit. *Generatim*, me quidem iudice, minus probabile est, laxatas adeo esse animarum aucupi habenas, vt sub larua ciuium Dei demortuorum appareat,

1) *Ob damnum* vix medicabile, apud viuos ex ista indomita imitatione oriturum. Innumeras, & quis exsequi verbis possit, quantas? fraudes perficeret planus ille, si integrum ipsi esset, e specie vultus & oris nuper defunctorum Patrum, CHRISTO deditissimorum, oracula sua protrudere, & sub schemate spectatissimorum ecclesiae doctorum impudentia mendacia sua, blasphemias ac errorum flagitiorumque semina vendere. Si id ei liceret, esset mirum sane, quod huc vsque nondum loco fidelium euangelii praeconum cathedram sacram conscendisset improbus agyrta. Mirum, quod sub specie haud ita pridem mortui, notissimi, nondum proclamauisset:

set: *nec Deus, nec actio mala, nec iudicium extremum datur! falsa tota scriptura sacra!* Maiorem enim vim apud multos, ad lucem veritatis obnubilandam, habiturum esset tale praeconium, sub accuratissima figura satis olim cogniti probatae pietatis viri, euomitum, quam occurfacula & strepitus τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, quos nemo sanus pro sanis habere ad huc potuit. Sed exempla defunt, tam acutum cultrum huic latroni diuinitus, ad homines interimendos, concessum esse.

2) *Ob incredibilem DEI erga seruos suos, beata ἀναλήψε* rebus humanis ereptos, *amorem*. Sicuti enim corpora eorum, organa gloriae diuinae, theatra victoriae incomparabilis, honorifice habet, & honore prosequenda esse vult (pag. 68. 69.) sic etiam *formam, & vultum* eorum non contemnit, *in resurrectione restituendum*; non profanari illa patitur lusibus suspectis, sub specie eorum exercendis. Sine venia Dei autem ne *pediculi* quidem apportandi, vel speciei pediculi, dominus est immane cauernis e stygiis monstrum, Exod. VIII, 18. Pertinet tamdiu figura & habitus faciei hominis ad τὸ ἴδιον eius, quamdiu alii vsu illius noxam inferre isti possunt. Cur tanta facierum diuersitas hominum, immo vero brutorum? Frustranea haec, si Satan *formas se vertit in omnes*.

Speciatim calculum album vix ac ne vix quidem meretur, quod lupus auerni schema, vocem, & reliqua SAMVELIS sua fecerit,

A) quia Samuel sodalis Ps. XXXV, 8. immo typus Christi in munere eius prophetico fuit, a natiuitate sanctus.

B) Quia DEVS hac permissione *auctoritatem vanitatum hydro-necromanticarum*, quas tamen exterminandas volebat, mirum quantum *stabiliuisset*, ac throno quasi imposuisset. Qui pro araneorum telis eas habuerant, iam scrupulos quosdam concepissent, odium earum fere suffocassent, & pro solida arte reputassent istud negotium diuinatorium. Fateor, si

si audiuissem, aniculam aquariam suas artes periclitatam esse, ut Samuel adesset, his vero absolutis sese stitisse Samuelem, me vix secus crediturum fuisse, quam quod artes illae utique eum, speciem aliquam saltem, excantarint, saltem cooperatae sint.

Obiicit AVG. PFEIFFER l. c. de *spectro Endorco*, &, si recte e pristina lectione memini, J. H. HEIDEGGERVS *Dissert. Select. Tom. I. diff. X. de Pseudo-Samuele a pythonissa in Endor excantato*):

I. E solo schemate assumpto nullam iniuriam in SAMVELEM redundasse.

RESP. Qui ὑποθέσσει μὴ δουλεύουσι, sed aequitati locum aliquem relinquere volunt, facile intelligent, utique Samueli iniuriam factam esse, si cacodaemon incongrua loquutus esset, & praetexto Samuelis vultu & habitu omni abusus fuisset, ad istis indignis & periculosis dictis fidem faciendam. Nonne enim ista assumptio personae Samuelis eo comparata fuisset, ut diceret quasi Satanas: *ego sum Samuel*, sanctissimus propheta ille? Atqui sic imitatio

1) *Existimationi* Samuelis detraxisset. Nisi enim percrebuisset, ante initium actionum istarum necromanticarum Samuelem iam intercessisse, eumque, se a DEO mitti, re & verbis fassum esse; nisi, inquam, certum fuisset, Samuelis apparitionem minime deberi magicis ad diabolum directis supplicationibus: videri potuisset SAMVEL vel a) cum diabolo amice colludere, quasi mancipium orci, & fautor superstitionum manticarum, vel b) tam parum a DEO diligi & curari, ut Deus eum Satanae mandatis subiectum esse sineret, atque tam parum felicem hoc prohibitatis exemplar reddiderit, ut carminibus hydromanticis hominis fungi parere cogeretur. Haec sane iudicia, minus honorifica! quum tamen *memoria iusti in benedictione esse debeat*. Prov. X, 7. 2. Pet. I, 15. Iniuria in Samuelem futura fuisset ista assimilatio,

B) Qua-

B) Quatenus eius facies & reliqua venerabilia huius pii senis pignora in instrumentum diabolicarum illusionum, in an-
sam ad varia *incommoda*, apud viuentes progeneranda, ver-
sa essent.

Illustremus similitudine iniquitatem! Nonne iniurius in Tre-
batium, optimi exempli ecclesiasten, foret dolus istius, qui
laruam, eius vultui similem, sibi praefigeret, qui pallium
& reliqua seuerioris disciplinae, luctusque perpetui signa
eius indueret, sic autem amictus ineptias ageret, vel iis
suffragator interesset actionibus, quae turpitudine haud va-
cant? Contaminaretur sane fama ordinis sacri. Nonne pro
iniuria sibi illata reputaret procerum prouincialium ali-
quis, si famosus quidam homicida, furcifer & adulter ipsius
personam simularet? ipsius vestes, ipsius sigillum & reli-
qua insignia accurate aemularetur? Nonne contumelia se
affectum putarent honestissimi quique, si sycophanta
quispiam eorum nomen mentiretur, & nomine eorum age-
ret, quae ipsi tamen minime egerunt? Ferresne, si quis,
monstruosus, tumultibus, compotationibus luxusque crimi-
nibus infamiste indueret? Atqui vultus Samuelis fuit eius *δια-
κρινόμενον*, eius sigillum quasi, moneta animi, id, quo di-
scernebatur ab aliis suae aetatis hominibus. Si turpissimus
scelerum inuentor notas Samuelis characteristics vsurpas-
set: profecto is egisset quasi monetarium adulteratorem, e-
gisset plagiarium, adhibuisset sigillum eius quasi dianoëti-
cum. Quid hoc fuisset, quam Samueli τὸ suum rapere?
iniuria omnino. Cuinam est mens integra, qui sibi per-
suadere possit, iustissimum Dominum, (qui vetuit, ne quis
vir vestibus femininis, ne qua femina vestibus virilibus
vteretur Deut. 22, 5.) hunc abusum sanctae formae conces-
surum fuisse?

II. Narrari 2. Cor. XI, 14, *quod diabolus se in angelum
lucis transformare soleat*. Hoc parere hanc con-
clusionem, quod is etiam in hunc vel illum ho-
minem, e. c. Samuelem, se transfigurare potuerit.

RESP. Tenaci reti implicari sic videor. Sed quantumuis forte
videatur hoc argumentum, & plausibile, dabit tamen eius
imbecillitas, vt expedire me queam. Nego eius conse-
quentiam. Nam K a) illa

a) illa verba v. 14. αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς reuelant nobis tantum, Satanam solere transformari *in ANGELVM lucis*, minime autem edicunt, eum transfigurari in *HOMINEM lucis*, seu luce diuina collustratum & sempiternae lucis consortem. Sed valde distincta sunt haec duo: ANGELVM malum transformari in ANGELVM bonum, & ANGELVM malum transformari in *HOMINEM bonum*, beate defunctum, vel animam eius.

b) Verba illa referunt tantum *generatim*, Satanam, dominum falforum Emissariorum, *ipsum transformari in angelum lucis*.

Non vero memoratur, Satanam transmutari *in hunc vel illum SPECIFICE angelum lucis*, e. c. MICHAELEM, GABRIELEM, &c. Posito igitur, valere ob varia experimenta argumentationem *a simili* ductam: *quicumque angelus malus in ANGELVM bonum transformari solet*, is etiam in *HOMINIS boni figuram conspicuam transmutatur*: tamen nondum ex hoc loco Paulino sequitur, dari diabolo *veniam*, *huius illiusue indiuidui humani speciem sigillatim pro lubitu induendi*.

Haud repugno, Satanam interdum adsciuisse formam hominis. (Quamquam multae historiolae papaeis superioris aevi ignorantiae nebulis debeantur.) Ipsi enim alteri Adamo astutum tentatorem se sub specie *viatoris* obiecisse, ideo existimo, quia eiusmodi voces in hac tentatione describenda Matth. III. & Luc. III. adhibentur, quae de comitibus itineris adhiberi frequentissime solent, e. c. προσελθεῖν, παραλαβεῖν, ἀνάγειν, ἰσάνασθαι, & quae de ipso IESU, viae duce & discipulorum suorum socio, Matth. XVII, 1. Luc. XVIII, 31. reperiuntur. Sed aliud est transformari in hominem *generatim*, aliud transformari in hominem sanctum beate mortuum, in personam legati diuini, qualis Samuel in terris exstiterat, quem ipsa improbitas sanctum haud negauerit. Si propter multa ingentia incommoda vetitum est diabolo, se in hunc vel illum notissimum in exercitu Dei angelum transfigurare: nec licet ei, huius illiusue noti hominis formam assumere.

Instat

Instat vir doctissimus: Valere tamen argumentationem a maiori ad minus. Si potest diabolus se convertere in angelum lucis, inquit, POTEST etiam multo facilius se in mortuum sanctum hominem transformare.

RESP. AA) Dubium est antecedens, satanam in formam angeli lucis transire qua externam, hominibus visibilem, speciem; Seu incerta valde est consuetudo cacodaemonis, se hominibus, tamquam angelum lucidum, praebendi. Experientia, de qua pagina sacra testimonium fidei dignissimum perhibet, docuit quidem, bonos angelos in lucida veste quasi se conspiciendos dedisse, ut cognosci posset, eos Dei, qui lux est, ministros esse. Sed nullum refert scriptura exemplum, angelos malos, hos tenebriones, in claritatis insignibus apparuisse. Perperam per *luciferum* Es. XIII. 12 Satanam intelligi, omnibus constat. Verbis illis μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός satis fit, quando ea de simulatione MORVM sanctorum, functionis bonae, scopi boni intelliguntur. Emphasis enim est in voce φωτός. Adeo, ut Pauli mens sit: *Ipse Satanas falsis apostolis exemplo suo praeiuit*, dum SIMULAVIT in paradiso OFFICIUM boni angeli. Vti olim, pariter nunc tum in genere humano, tum in sphaera pneumatica Job. I, 1. hypocriticos mores fingere in υἱοῖς ἀπιστίας solet.

Apparet hoc satis luculenter e serie argumenti Paulini. Nam

A) Alludunt haec verba v. 14. αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς, μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, manifesto ad comma 3. ὥς ὁ ὄφεις Ἐυαν ἐξηπάτητεν, seu ad callidam illam deceptionem Hevae, factam a Satana sub schemate

a) LEGATI DIVINI, quasi ideo missi, ut legem Gen. II, 17. *ne comede ex arbore* antiquaret. Sicuti enim propheta ille anonymus Bethelē I. Reg. XIII, 18. mentitus est alii, se diuinitus missum esse, ut abrogaret mandatum prius v. 9. atque mutatum consilium diuinum ipsi nuntiaret: sic diabolus,

mendax ab initio Joh. VIII, 44, simulauit, se ad Heuam missum a Deo esse, vt illam legem, quae fortuito Deo exciderit, (Gen. I, *num dixerit Deus?* &c.) corrigeret, (v. 4. יָדַע אֱלֹהִים NOVIT DEVS, mutata sententia, quod, *simul atque comederitis ex ea, aperientur oculi vestri.*) Scire saltem se ex consuetudine cum Deo, eam corrigendam esse. Eandem aleam lusit contra alterum caput foederale Matth. III, 6. dicens, γέγραπται γὰρ. q. d. heus! alium nuntium! qui te latuit.

- b) Sub idea *promotoris felicitatis* protoplastorum, LVCEM vberiore ex arbore cognitionis boni ac mali promittentis, sub forma amici, fidique consilarii. Sic etiam in CHRISTO artium suarum periculum faciens Matth. III, benevolentiam simulauit.

Quare, vi allusionis, haec verba hoc velint, necesse est: 1) *solet ipse diabolus*, vt tecte noceat item ac honoretur, *externis sermonibus temere se venditare pro spiritu beatissimo*, a Deo, qui lux est, Joh. XII, 35. 36. i. Joh. I, 7. Col. I, 12. misso. 2) Solet, quando fallacias adornat, tamen impudens Πεύσης *bonum scopum & felicitatis causam praetexere*, &, tamquam lux grata, in dolosa comitate *lucem* solidioris sapientiae, sanctitatis ac laetitiae spondere.

- B) COMPARAT Paulus *transformationem Satanae cum transformatione Pseudo-Apostolorum*, qua vtuntur vtrique, quando cum hominibus agunt. Sic enim v. 13. perhibet: οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. v. 14. Καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς κ. τ. λ. Quid est euentius, quam quod
vi hu-

vi huius comparationis talis transfiguratio Satanae heic intelligi debeat, qualis est transformatio Pseudo-Apostolorum? In μετασχηματισμῷ enim versatur κρινόμενον punctum comparationis. Qualis effectus est, talis est causa. *Qualis est grex, falsi apostoli, talis est rex, Satanas.* Atqui Pseudo-Apostolorum transformatio consistebat

- 1) in simulatione OFFICII apostolorum veritatis. Eorum collegas ostentabant se, quasi a Christo missi essent, (v. 15. μετασχηματίζονται εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ,) quasi optime instructi essent. Nam iactabant, se esse discipulos τῶν ἐπὶ λίαν ἀποστόλων. v. 5. Quare *tum* illam particulam revelationis, quam veris apostolis, contempto Paulo v. 6, suffurati erant, proposuerunt, interpolatis tamen suis sententiarum noxis; *tum* mores verorum apostolorum ex parte imitati sunt, patiundo alias atque alias calamitates, exhibendo se laboriosos, submissos, immo promptos ad contumelias ferendas. Sic igitur schema genuinorum CHRISTI apostolorum aemulati sunt.
- 2) In BONI SCOPI, amoris & benevolentiae officiosae contestatione. Huc pertinent verba v. 15. *non magnum* seu mirum igitur, *si etiam ministri eius* (diaboli) μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης. Hi vaniloqui enim praedicabant, se lucri minime cupidos esse, quum tamen essent Phil. II, 21, nec honorum aucupes; se nihil praeter felicitatem Corinthiorum quaerere, se esse nuntios *lucis*, in statu gratiae & bonae conscientiae constitutos, & laeta communione cum Deo coniunctos. Quae quum ita sint, iam vero sequantur verba illa, de quibus disceptamus: αὐτοὶ γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός: colligo ex hac compage, Paulum his ipsis hoc innuere, ipsum patrem fallaciarum 1) gloriari de *diuina missione*; 2) virtutum quarundam, amoris in primis, pompam affectare, & *hypocritam inter homines agere*. Sic igitur de visibili Satanae apparitione textus nihil definit.

BB) Fac autem, certissimum esse *antecedens*: tamen lubrica est consequentia,

- a) Si ambigua vox *potest* de *venia* accipitur. Satius enim est, in rebus ad regnum Pneumaticum, quod nobis parum cognitum est, pertinentibus vnice ipsis verbis sacris pressè insistere, nec extra orbitam effati euagari. Nescimus, quid maius, quid minus; quid magis licitum, quid minus licitum in illa oeconomia sit? Namque tum *leges* regni spirituum nobis obscurae sunt, tum *experientiis* destituimur. Vacillare videtur consecutio
- b) Si vocabulum *potest* de *potentia* sumitur. Neque enim facilior, sed difficilior esse solet μεταμόρφωσις εἰς ἄλλο γένος, quam mutatio modi cuiusdam in eadem seruata natura. Potest homo scelestus se aliquantisper simulare bonum & virtuti amicum. Sed difficilius huic foret, se simulare *meram substantiam spirituales*. Haec posterior enim transformatio esset transgressio in aliud genus. Sic etiam, credideris, facilius esse *angelo*, transformari in ANGELVM *lucis*, quam in HOMINEM defunctum.

Faciliori negotio potest figura circularis μετασχηματίζεσθαι in figuram quadratam, quam induere indolem carnis, ligni, & aliorum heterogeneorum. Facilius puero accommodatur tunica virilis, quam *crusta cancri*. Genera enim, puer & cancer, diuersa sunt. Facilius ferrum ab aerugine purgatur, facilius plumbum politur, quam transit in speciem auri. Si omne simile claudicat, claudicant sane vehementer ea, quae e mundo corporeo ad mundum spirituales transferuntur. Cedo, sed non nisi κατ' ἀνθρώπων haec dicta sunt.

§. XXXXII.

Epilogus.

Satisfecisse videor instituto, quum, ducibus ipsis amanuensibus sacri verbis, *propositum mulieris Endoreae, mortuum SAMVELEM in dolio coriaceo vel alio vase repraesentandi* §. 5-26. itemque *veritatem apparitionis SAMVELIS* §. 27-38. ostenderim, & confirmauerim §. 39-41.

Fertile est hoc arduum argumentum larga spinosarum quaestionum segete. His vero iam haud immoror. *Partim*

tim enim illae e tractatione diiudicari possunt, in qua potiores reliquisse haud intactas mihi videor; *partim* ἐπιθήμασι quibusdam comprehenduntur commodius; *partim* leuiiores sunt, quam prima fronte videntur; quo retulerim illud dubium de putrefactione *pallii*, siquidem תרגום *toga teres, tunica exterior*, (teste IO. BRAVNIO de vestitusac. Hebraeorum) confecta esse solebat e materia, diu a putredine tuta; *partim* vero eiusmodi sunt, vt praestet ignorantiam profiteri, quam frustra quaesitis effugiis, & fucum faciendo eam prostituere. Sciscitantes e.c. audio: quo tandem modo corpus Samuelis in arctissimum cum anima sua commercium repositum sit? Procedo anti-obiectione: quo modo positum sic tunc fuerat, quum heic viueret Samuel? Pertinet hoc erotema ad ὀχηματολογίαν pneumaticam, quam nemo nostrum, quam diu mortales sumus, callet. Quum veritas τὸ ὅτι demonstratum sit e scripturae testimonio, τὸ διότι ignoratum non maxime valet. „Il ne faut point confondre cette obscurité avec ce qu'on appelle contradiction, qui ne se trouve point dans ce qui est vrai. „ Εἰσὶ γὰρ, (concede mihi verba tua, ORIGENES!) τινες εἰρημοὶ καὶ ἀκολουθίαι ἁφ᾽ αὐτοὶ καὶ ἀνεκδιήγητοι περὶ τῆς, κατὰ τὰς ἀνθρώπων ψυχὰς, διαφορᾶς οἰκονομίας. Sunt quidam inexplicabiles nexus & consequentiae de diuersa DEI dispensatione circa hominum animas. Pars huius dissertationis altera, quam §. 4. recepi, agens de SAMVELE reduce Thnetopsychitis os obturante, subsequetur, simul atque per quotidianas occupationes licebit. Finio verbis Drusii apud Wolfgangum FRANZIUM in libro de interpretatione scripturae S. p. 982. (edit. Viteb. 1619.) TUTVS SIT A CALVMNIA, QVI ID DICIT, QVOD SCRIPTVRA SACRA DICIT.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اَرْحَمِنِ الرَّحْمٰنِ
مَا لِيْ يَوْمَ الدِّينِ

ERRATA. Pag. 60. lin. 30. lege *desisset*; ibidem *esset*.
Pag. 70. lin. 7. pro *de* lege *du*.

F V G A V A C V I.

INDEX

LOCORVM SCRIPTVRAE SACRAE
EXPLICATORVM.

- Gen. viii, 27. Bettel 16.
Gen. xxxvi, 13. *Iob.* vir binomi-
nis 25.
Job. xxxii, 19. circumscribitur 22-24
1. Sam. xv, 23. **קס** vox non fru-
stra inferta. 32.
1. Sam. xxviii, 6. pugna cum i. Chr.
x, 14. tollitur, in subsidium vo-
cando *plusquamperfectum*. II. 12.
1. Sam. xxviii, 19. exponitur de
Scheol, h. e. *basilica bipartita*.
57. 58.
1. Sam. xxviii, 3-19. in tota tractatio-
ne. Non *Pythia* sed *Pithia* appel-
landa est mulier Endorea. Exer-
cuit nominatissimum illud inter
gentiles diuinandi genus per a-
quam in vase. Sigillatim modum
definire velle, est *eis* *πίθον τετραμή-
νον ὑδωρ ἀντλεῖν*. 18.
1. Reg. xviii, 29. *weiffageten* 46.
2. Reg. vi, 6. *ferrum natans* 43.
Ies. xxviii, 4. *vas in specu susur-
rans (de terra) deiectum*. 55.
Sir. xxxvi, 23. *secus vertitur, quam
moris fuit hucusque*. 7.
Luc. xvi, 31. Christus alludit ad Sa-
muelem. 8.
Act. xvi, 16. *Pythonica*, non est *ἐν
γαστρὶ μύθος*. Illa est *ἐνεργουμένη pati-
ens*, haec agens. 16. 15.
2. Cor. xi, 14. quid sit, *Satanas
transfiguratur in angelum lucis*,
exponitur. 73-77.

VOCES HEBRAICAE

- Quot in bibliis? 23. אבה 26.
27. ארני 46. אוב 12. 13-31.
אוב 26. אייב 26. אכזב 44.
אנטר 19. 38. 39. 42. אלתים
ארץ 50. בטן 13. בעלה 18.
גרש 11. גחון 13. גוף 13. גויה
חרטמים 14. 39. 50. 51. חור
לגנין 23. ישראל 51. 52. 53. ידע
24. מחר 56. מעיל 48. 79.
נבר 27. נבא 46. נאדות 20.
- עלה 47. סמאל 19. סיר 51. נקר
16. פות 13. עצם 57. עם 49.
קרב 8. קנה 16. פתה 19. פך
47. 67. רגז 51. 53. ראה 19. קרן
39. שום 44. שוא 57. 58. שאר
44. שקר 39. שמע 51. שחה
Voces Arabicae 19. 25. 27. 29.
43. 75. Chaldaicae, Syriacae
26. 28. 29. Persicae ib. Graecae
7-9. 20-22. 29. 34-36. 46. 66.

Chrysander, Wilhelm Christian Justus,

<<Wilhelmi Christiani Iusti Chrysandri Diatribe theol.>> de vero Samuele
post mortem suam cum Saule colloquente ad locum vexatum I. Sam. XXVIII, 5 -
19 illustrandum comparata

Helmstadium 1749

4 Diss. 691#Beibd.37

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10662329-6

VD18 14903822-001